

הצעה להחלטה

מ. ח. ל. י. ס., בהמשך להחלטות הממשלה מס' 959 מיום 10.1.2016, מס' 4798 מיום 29.12.2019, מס' 716 מיום 28.11.2021 מס' 1230 מיום 7.1.2024, מס' 1975 מיום 7.7.2024 ומס' 2241 מיום 18.10.2024; ועל יסוד עבודת המטה שבוצעה ע"י הרשות לפיתוח כלכלי חברתי של החברה הדרוזית והצ'רקסית במשרד ראש הממשלה (להלן - הרשות) במטרה להעצים ולקדם את היישובים הדרוזים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל:

1. לאשר **תכנית** לשנים 2025-2029 לפיתוח היישובים הדרוזים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל (להלן - התכנית). בתום תקופת ההחלטה ייבחן הצורך בגיבושה של תכנית המשך בהתאם לתוצאות התוכנית ולצרכים המשתנים.

2. מטרות התוכנית, הן כדלקמן:

א. **פתרונות הדיור:** (א) הקמת וועדת תכנון משותפת (ב) השלמה, תיקון ועדכון של תכניות המתאר היישוביות (ג) קידום התכנון המפורט, (ד) השלמת תהליכי הרישום בקרקע פרטית (ה) תכנון ושיווק יחידות דיור חדשות (ו) איתור קרקעות מדינה לפיתוח (ז) התחדשות עירונית ופיתוח המרקם הוותיק.

ב. **העצמת הרשויות המקומיות וחיזוקן:** (א) שיפור חוסן הכלכלי (ב) פיתוח מקורות הכנסה (ג) חיזוק ההון האנושי (ד) התייעלות ארגונית ושיפור השירות לתושב.

ג. **קידום התעסוקה והכלכלה:** (א) קידום תעסוקה איכותית, בתוך כך קידום תעסוקת נשים, יזמות וחדשנות (ב) פיתוח אזורי תעשייה (ג) קידום ופיתוח מיזמי מסחר, תיירות ותרבות (ד) פיתוח תשתיות ותחבורה (ה) פיתוח החקלאות, הסדרה ותחזוקה של תשתיות.

ד. **קידום החינוך וההשכלה:** (א) המשך צמצום הפערים בתחום החינוך, בתוך כך לימוד השפה העברית מגיל צעיר (ב) עידוד השכלה גבוהה, איכותית ומותאמת לשוק התעסוקה העתידי (ג) שימור המורשת הדרוזית והצ'רקסית.

ה. **העצמה קהילתית ושיפור איכות החיים של תושבי יישובי התכנית:** (א) שיפור רווחת התושב (ב) חיזוק החוסן החברתי והביטחון האישי והקהילתי (ג) עידוד ופיתוח פעילויות תרבות ספורט ופנאי.

3. בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010, התשס"ט-2009) (להלן: חוק עדיפות לאומית או החוק), להכריז על יישובי התכנית כאזור עדיפות לאומית לשנים 2025-2029 לעניין החלטה זו וכמפורט בסעיפים שלהלן: 6, 7, 8(א)-(ד) ו 9(ט), 9(א)-(ד), 10, 11, 12, 13, 14(א)-(ג), 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24.

4. בנוסף, נכללות בהחלטה זו הטבות לפרט במגזר הדרוזי והצ'רקסי הנסמכות על שיקולים מקצועיים, כמפורט בסעיפים שלהלן: 8(ה)-(ח), 9(ה)-(ז), 14(ד), 15,

5. **הגדרות:**

א. "יישובי התכנית" או "רשויות התכנית"- כמפורט בנספח א'.

ב. "וועדת היגוי"- כמפורט בסעיף 25(ב) להלן.

6. משרד הבינוי והשיכון:

א. סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות במכרזי קרקע לכוחות הביטחון:

1. להנחות את משרד הבינוי והשיכון לתת סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות לבנייה חדשה במקרקעי ישראל למשרתי כוחות הביטחון מקרב יישובי התוכנית וביישובים הדרוזים ברמת הגולן שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית בהחלטת הממשלה אשר אושרה בממשלה במקביל להחלטה זו ואשר עניינה תכנית להעצמה ופיתוח כלכלי חברתי ביישובים הדרוזים ברמת הגולן לשנים 2025-2029 (להלן – **ההחלטה המקבילה** / **יישובי התוכנית בהחלטה המקבילה** לפי העניין), ביישובי התוכנית המורחבת לפי החלטת הממשלה מס' 550 מיום 24.10.2021, בגובה של 90% ועד לתקרה של 400,000 ובכל מקרה הוצאות הפיתוח המינימליות שישלם הזכאי (אחרי הפחתת הסבסוד), לא יפחת מסך של 40,000 ₪ והכול בהתאם לנוסחה שסוכמה בין משרד ראש הממשלה, משרד האוצר ומשרד הבינוי והשיכון בעקבות החלטת הממשלה מס' 2332 מיום 14 בדצמבר 2014 והחלטת הממשלה מס' 2861 מיום 13 בפברואר 2011 ובהתאם להחלטת הממשלה מס' 959 מיום 10 בינואר 2016 (להלן – החלטה 959) ובשינוי התקרה וסכום הוצאות הפיתוח המינימליות כאמור ברישה. מתן סבסוד לפי סעיף זה יינתן לשיווקים שיסגרו עד לתום שנת 2029 או עד לניצול מלא של התקציב שהועמד לטובת מתן הסבסוד, כמפורט בסעיף 6(א)(ה) להחלטה זו, לפי המוקדם מביניהם.
2. מגובה הסבסוד שלו יהיו זכאים משרתי כוחות הביטחון כמפורט לעיל, יופחתו כלל סבסודי הוצאות הפיתוח והתשתיות שמשרת כוחות הביטחון זכאי להם בהתאם להחלטה זו ולכל החלטת ממשלה אחרת.
3. הסבסוד הקבוע בסעיף זה יחול גם לגבי משרתי כוחות הביטחון במכרזי קרקע שפורסמו על ידי רשות מקרקעי ישראל ואשר בהם נכללה התייחסות לעניין קבלת סבסוד בהתאם להחלטת ממשלה שתתקבל ואשר לגביהם טרם נקבעו זוכים במועד קבלת ההחלטה הנוכחית.
4. סבסוד לפי סעיף זה יינתן לכל זכאי עבור התקשרות אחת בלבד, ובלבד שלא קיבל הטבת סבסוד עבור התקשרות אחרת.
5. לצורך יישום סעיף זה, יוקצה למשרד הבינוי והשיכון מהמקורות האמורים בסעיף 28, סך של 150 מיליון ש"ח בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה בסעיף האמור. הסכום יועבר בפועל למשרד השיכון והבינוי או לרשות מקרקעי ישראל, לפי העניין בהתאם לקצב הצלחת השיווקים בפועל.
6. "משרתי כוחות הביטחון" – מי שביצעו שירות סדיר מלא בכוחות הביטחון כבני מיעוטים, גברים לתקופה שלא פחתה מ-24 חודשים ונשים לתקופה שלא פחתה מ-18 חודשים או שקיבלו פטור משירות סדיר והתנדבו לשירות מלא בכוחות הביטחון, גברים לתקופה שלא פחתה מ-24 חודשים, נשים לתקופה שלא פחתה מ-18 חודשים, או מי שסיים את שירותו הסדיר כאמור עקב מחלה או פציעה תוך ועקב השירות, והתקשר עם רמ"י בעסקה להקצאת קרקע במסגרת מכרז, פטור ממכרז או הרשמה והגרלה בהתאם להחלטות מועצת מקרקעי ישראל. "כוחות הביטחון" – צבא הגנה לישראל, משטרת ישראל, משמר הגבול, משרד ראש הממשלה, שירות בתי הסוהר.

ב. פיתוח:

1. **פיתוח תשתיות במרקם הוותיק והסרת חסמי תכנון ופיתוח:** להטיל על משרד הבינוי והשיכון לפעול לביצוע פיתוח ושיקום תשתיות בשכונות ותיקות ביישובי התוכנית, לרבות ניקוז מי גשם למניעת הצפות, תשתיות חשמל, תקשורת ומפגעי בטיחות והסרת חסמים במתחמים הוותיקים, לרבות הקצאת תקציב לפינויים בלתי כלכליים, רכישת נכסים ושיפוי בגין הפקעת קרקע פרטית לצרכי ציבור, בהתאם לכללים שיקבעו משרד הבינוי והשיכון, הרשות ומשרד האוצר.

2. **מוסדות ציבור:** להטיל על משרד הבינוי והשיכון לפעול להקמת מוסדות ציבור במרקם הוותיק ובשכונות חדשות ביישובי התוכנית, בהתאם לכללים שייקבעו על ידי וועדת המנכ"לים הקבועה בסעיף 8(י), תוך מתן עדיפות להשלמה, הרחבה, שיפוץ, שדרוג והנגשה של מבנים שבנייתם החלה ביוזמת המשרד. ההקצאה תהיה כפופה לכל דין ולהוראות היועץ המשפטי לממשלה, ובכלל זה באשר לצורך בקביעת מבחני תמיכה שוויוניים להקצאת המשאבים.

3. לשם ביצוע הסעיפים 1) ו-2) יוקצה למשרד הבינוי והשיכון מהמקורות האמורים בסעיף 28 כסך של 150 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ג. **פיתוח ושדרוג שצ"פים במרקם הוותיק ובשכונות חדשות ביישובי התוכנית:** להטיל על משרד הבינוי והשיכון לפעול לפיתוח ושדרוג שטחים ציבוריים פתוחים במרקם הוותיק ובשכונות חדשות ביישובי התוכנית, בשים לב, בין השאר, לשיעור התמיכה התקציבית הנדרש מתוך עלות הפרויקט, מספר התושבים שעשויים ליהנות מהשטח הציבורי הפתוח, מצבו של השטח הציבורי הפתוח ומספר השטחים הציבוריים הפתוחים הקיימים באותו אזור וסך עלות הפרויקט. לשם כך, יוקצה למשרד הבינוי והשיכון מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 20 מלש"ח בפריסה כמפורט בטבלה בסעיף האמור על פני השנים 2025-2029 ובכפוף לביצוע בפועל.

ד. **הסרת חסמי תשתיות משמעותיים ואזוריים:** להטיל על משרד הבינוי והשיכון לפעול להסרת חסמי תשתיות משמעותיים ואזוריים ביישובי התוכנית לשם קידום שיווק יחידות דיור חדשות במקרקעי ישראל, כפי שימופו וייקבעו על ידי משרד הבינוי והשיכון. מיפוי כאמור יבוצע בשים לב לגודל האוכלוסייה שמושפעת מהתשתיות האמורות, להיקף התמיכה בפעולות שיווק יחידות דיור חדשות ולשיעור התמיכה התקציבית הנדרש מתוך עלות הפרויקט. לשם ביצוע האמור בסעיף זה, משרד האוצר יקצה למשרד הבינוי והשיכון, סך של 28 מלש"ח.

ה. **תכנון ופיתוח תשתיות בתוכניות מפורטות מאושרות בקרקע פרטית ומעורבת:**

1. להטיל על משרד הבינוי והשיכון לפעול להכנת תכנון מפורט לביצוע תשתיות ציבוריות הנדרשות בתוכניות בקרקע פרטית מרובת בעלים ביישובי התוכנית.

2. להטיל על משרד הבינוי והשיכון לפעול לסבסוד עלויות פיתוח לפרויקטים תשתיתיים ביישובי התוכנית, הנדרשים לטובת קידום בנייה של כ-5,000 יחידות דיור בקרקע פרטית מרובת בעלים ביישובי התוכנית, לרבות מענקי ראש שטח בפרויקטי דיור מעורבים (קרקע מדינה ופרטית), גובה הסבסוד יהיה עד 40,000 ש"ח עבור כל יחידת דיור בממוצע בתוכנית הרלוונטית, ואשר לא יעלה על 60% מעלות פרויקט התשתית, הנמוך מבניהם. באתרים אשר שיפועי הקרקע בהם עולים על 15% בממוצע גובה הסבסוד יגדל ב-20,000 ₪ ליחידת דיור. על אף האמור, משרד הבינוי והשיכון יהיה רשאי לקבוע, מנימוקים שיירשמו ולפי תבחינים שייקבעו, כי רף הסבסוד בפרויקטים מסוימים יעמוד על שיעור גבוה מ-60% ובלבד שלא יעלה על 75%. סבסוד כאמור בסעיף זה יינתן תוך מתן עדיפות לפרויקטים ברשויות שבתחומן קיים חוק עזר לגביית היטלי

פיתוח או התחייבות להתקנת חוק עזר כאמור ולעניין סבסוד פיתוח בקרקע פרטית הצגת אישור מימוני של הרשות המקומית האמורה ליתרת עלות הפרויקט, בין היתר, באמצעות נטילת הלוואה מתאגיד בנקאי. וועדת המנכ"לים תקבע כללים להקצאת הסבסוד, בשים לב לשיקולים הבאים:

1. מתן עדיפות לקרקע מעורבת (מקרקעי ישראל וקרקע פרטית);
 2. זמינות הפרויקט וצפי הוצאת היתרי בנייה;
 3. מתן עדיפות לפרויקטים בצפיפות דיור גבוהה.
 4. לשם ביצוע האמור בסעיף זה, יוקצה למשרד הבינוי והשיכון מהמקורות האמורים בסעיף 28, סך של 80 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.
- ו. **פעילות חברתית:** להנחות את משרד הבינוי והשיכון להמשיך לתמוך בהפעלת הפרויקט החברתי בתוכניות לגיל הרך באמצעות הרשויות המקומיות ביישובי התוכנית וללוות אותו בהתאם למבחני התמיכה שנקבעו לעניין. לשם כך, יוקצה למשרד הבינוי והשיכון סך של 45 מלש"ח בפריסה שווה על השנים 2025-2029.
7. **רשות מקרקעי ישראל - הקרן לשטחים פתוחים:** לרשום את הודעת מנהל רשות מקרקעי ישראל, שלפיה יביא בפני הנהלת הקרן לשמירה על השטחים הפתוחים הצעה שלפיה יוקצו לרשויות הדרוזיות והצירקסיות בגליל ובכרמל תקציב שלא יפחת מ-1.6% מכספי הקרן המיועדים לרשויות מקומיות או 5 מלש"ח, הנמוך מביניהם, בין השנים 2025-2029. הכל בכפוף להגשת בקשות מתאימות, בהתאם לנהלי הקרן ולטובת מטרות שעולות בקנה אחד עם השיקולים להכרזה על הישובים כאזור עדיפות לאומית כפי שפורטו בפרק העדיפות הלאומית להלן.
8. **האצת הליכי התכנון והסרת חסמים:**
- א. **הקמת וועדת תכנון משותפת:** להנחות את שר הפנים לקדם הקמת וועדה מחוזית משותפת כמשמעה בסעיף 37 לחוק התכנון והבניה התשכ"ה-1965 (להלן - **חוק התכנון והבניה**), עבור יישובי התוכנית ויישובי התוכנית בהחלטה המקבילה אשר תפעל בשנות תוקפה של ההכרזה על עדיפות לאומית לפי החלטה זו, והכל בכפוף להוראות החוק ולתנאים הקבועים בו. יוקצה למינהל התכנון מהמקורות האמורים בסעיף 28 בחלוקה שווה סך של 42 מלש"ח פני השנים 2025-2029, בהתאם לפריסה המפורטת בסעיף האמור לטובת הקמת הוועדה וזאת בשים לב לסעיף 8(א) בהחלטה במקבילה.
- ב. **תגבור מחלקות ההנדסה ברשויות:** להנחות את מינהל התכנון לתגבר את מחלקות ההנדסה ברשויות התוכנית לטובת האצת התכנון באמצעות הקצאת כוח אדם מקצועי ומיומן בתחום התכנון וקידום פרויקטים, לפי צרכי כל רשות מקומית. לשם כך, יוקצה למינהל התכנון סך של 15 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.
- ג. **האצת התכנון המתארי:** להנחות את מינהל התכנון לפעול להשלמת התכנון המתארי ביישובי התוכנית, שבהם נדרש עדכון התכנון המתארי ו/או השלמתו. לשם כך, יוקצה למינהל התכנון מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 12 מלש"ח בפריסה כמפורט בטבלה בסעיף האמור על פני השנים 2025-2029.
- ד. **האצת התכנון הסטטוטורי המפורט:**
1. לשם ביצוע תכנון סטטוטורי מפורט והסדרת המצב הקיים בקרקע מעורבת (בבעלות מדינה ובבעלות פרטית) מרובת בעלים או קרקע בבעלות פרטית מרובת בעלים ביישובי התכנית יקדם

משרד הבינוי והשיכון תכנון מפורט, לרבות תוכניות איחוד וחלוקה ותוכניות לצרכי רישום ביישובי התוכנית.

2. לשם ביצוע תכנון סטטוטורי מפורט והסדרת המצב הקיים במקומות הקדושים לעדה הדרוזית שמנוהלים על ידי המועצה הדתית בשטחי רשויות התכנית, יקדם משרד הבינוי והשיכון תכנון מפורט, לרבות תוכניות איחוד וחלוקה ותוכניות לצרכי רישום.

3. לשם ביצוע האמור, בסעיף קטן א' ו- ב' משרד האוצר יקצה למשרד הבינוי והשיכון סך של 68 מלש"ח בפריסה על פני השנים 2025-2029 בהתאם לביצוע בפועל.

4. אישור תוכניות המצויות בטיפול: להנחות את משרד הבינוי והשיכון ומינהל התכנון לגבש תכנית עבודה - לרבות לוחות זמנים וסדרי עדיפויות - להאצת הטיפול בתוכניות המפורטות המצויות בהליכי תכנון. בנוסף, יוקצה למינהל התכנון מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 5 מלש"ח לצורך השלמת תכנון מפורט בתוכניות שתוקצבו בהחלטות ממשלה 2332 ו-959 וזאת בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

5. להטיל על משרד הבינוי והשיכון ומינהל התכנון לבחון אם ישנן תוכניות מפורטות ביישובי התכנית שמתאימות לקידום בוועדה למתחמים מועדפים לדיור (ותמ"ל), בהתאם להוראות החוק לקידום הבנייה במתחמים מועדפים (הוראת שעה), התשע"ד-2014, תוך מתן דגש, בין היתר, על תוכניות שניתן לממשן בתקופה קצרה, ובהתאם ליתר השיקולים והתנאים הנדרשים על פי דין.

6. מנהלי פרויקטים ויועצים: להנחות את משרד הבינוי והשיכון להתקשר עם חברות מנהלות ויועצים מוניציפליים, הנדסיים ותכנוניים לשם ביצוע החלטה זו ועבור יישובי התוכנית בהחלטה המקבילה. לשם ביצוע האמור, יוקצה למשרד הבינוי והשיכון מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 5 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

7. להנחות את משרד הבינוי והשיכון, רשות מקרקעי ישראל ומינהל התכנון להקים צוות ייעודי לאיתור קרקעות מדינה להרחבת התכנון המפורט ביישובי התכנית וביישובי התוכנית בהחלטה המקבילה.

8. בהמשך לסעיף 1(ד) להחלטה 716, להנחות את מינהל התכנון לחזק את ועדות המשנה ליד הוועדות המחוזיות אשר יפעלו עד להקמת הוועדה המשותפת כאמור סעיף 8(א), בכ"א ייעודי במיקור חוץ לטיפול בתוכניות מפורטות ביישובי התכנית וביישובי התכנית בהחלטה המקבילה, לשם ביצוע האמור יוקצה מהמקורות האמורים בסעיף 28 למינהל התכנון 3 מלש"ח בשנת 2025.

ה. קידום חיבור לתשתיות חשמל:

1. להנחות את שר הפנים להמשיך בקידום תיקון חקיקה, אשר יאפשר להתיר בצו כאמור בסעיף 157א(ח) לחוק התכנון והבנייה, גם הנחת תשתית חשמל עלית ותת-קרקעית (למעט קווי מתח עליון (קווי 161) ועל עליון (קווי 400) לטובת חיבור הבתים המיועדים להסדרה והכלולים באותו צו.

2. לרשום את הודעת רשות החשמל כי קבעה תנאים, אשר יאפשרו, בהיעדר אפשרות לחיבור תת קרקעי, לחבר מבנים ספציפיים באמצעות רשת חלוקה עילית, לאחר קבלת צו שר הפנים לתיקון סעיף 157א(ח) כמפורט לעיל ובהתאם לתנאים שיקבעו בהם.

ו. **הקמת ישוב דרוזי חדש:** בהמשך לסעיף 4(ב)2 להחלטת ממשלה 1975, להנחות את משרד הבינוי והשיכון לסיים את עבודת המטה לבחינת הקמת יישוב דרוזי חדש, ובכלל זה בחינת חלופות תכנוניות

עדכניות ולהגישה ליו"ר המועצה הארצית לתכנון ולבניה וזאת תוך 180 ימים, לצורך גיבוש המלצה של המועצה בדבר הקמת יישוב חדש.

ז. להנחות את מינהל התכנון, לגבש מסמך מדיניות תכנונית ייעודי אשר יענה על צרכי הדיור הייחודיים של יישובי התוכנית ויישובי התוכנית בהחלטה המקבילה. המסמך יובא בפני מוסד התכנון הרלוונטי, אשר יוכל להחליט לאמצו (עם או בלי שינויים) וככל שיאומץ, יהווה מדיניות שתנחה את קבלת ההחלטות התכנוניות של אותו מוסד תכנון.

ח. להנחות את מינהל התכנון ומשרד הבינוי והשיכון לשלב, ככל הניתן, במסגרת צוותי התכנון וגופי התכנון, מתכננים מהחברה הדרונית והצירקסית או מתכננים שיש להם היכרות מקצועית עמוקה עם החברה הדרונית והצירקסית.

ט. המרכז למיפוי ישראל:

1. **צמצום פערי הרישום:** להנחות את מנהל מרכז מיפוי ישראל (להלן – מפ"י) והרשות לרישום והסדר זכויות במקרקעין לפעול לצמצום פערי הרישום בתכניות איחוד וחלוקה כהגדרתן בחוק הקיימות ומאושרות, מרובות בעלים, ו/או מימוש רכישה לצרכי ציבור (הפקעות) ורישומן על שם הרשות המקומית, באמצעות הכנה, אישור ורישום של כ-50 תכניות לצורכי רישום והתחלת הסדר קרקעות של כ-17 גושים וביצוע הסדר קרקעות של כ-60 גושים בגלעיני יישובי התוכנית. וכן לתת עדיפות בקידום הסדר קרקעות. לשם ביצוע האמור, יוקצה למפ"י סך של 7.5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28, בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

2. **מיפוי והכנת מפות דרכים ומספור מבנים לצורך השלמת מספור בתים:** להנחות את מנהל המרכז למיפוי ישראל לפעול למיפוי והכנת מפות דרכים ומספור מבנים לצורך מתן שמות וכתובות ביישובי התכנית בשפה העברית ובשפה הערבית ובשפה הצירקסית, וכן פיתוח יישום לחישוב של מרחקי הליכה של תלמידים למוסדות חינוך. לשם ביצוע האמור יוקצה למפ"י סך של 2.5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה שווה על פני שנים 2025-2029.

3. **הקמת תשתית גיאוגרפית טכנולוגית ביישובים:** להנחות את מנהל המרכז למיפוי ישראל להקים תשתית טכנולוגית מתקדמת הכוללת מערכת מידע גאוגרפית על יישובי התכנית, לרבות מיפוי מפורט לצורך קידומן של תכניות ופיתוחם הכלכלי והחברתי של היישובים. לשם ביצוע האמור, יוקצה למפ"י סך של 7.5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28, בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

י. **ועדת מנכ"לים למעקב ובקרה והסרת חסמים:** להנחות את משרד ראש הממשלה להקים צוות מעקב, בקרה והסרת חסמים ייעודי, בראשות מנכ"ל המשרד, ובהשתתפות הגורמים שלהלן, שיקבל דיווחים עיתיים על יישום פרק התכנון בהחלטה ויפעל להסרת חסמים, ככל שיידרש. הצוות יכלול את הגורמים הבאים: מינהל התכנון, מטה התכנון הלאומי, משרד האוצר, משרד המשפטים, משרד הבינוי והשיכון, משרד האנרגיה והתשתיות, רשות מקרקעי ישראל, הרשות לאכיפה במקרקעין, משרד הכלכלה, משרד הפנים, הרשות לרישום והסדר זכויות מקרקעין, הרשות לפיתוח כלכלי וחברתי ביישובים הדרוים והצירקסיים במשרד ראש הממשלה, מפ"י, חברת חשמל לישראל, רשות החשמל. לשיבות הועדה יוזמן באופן קבוע נציג מטעם פורום ראשי הרשויות הדרויות והצירקסיות, ונציגים נוספים ככל שיידרש.

9. **משרד הפנים:**

א. **תגבור התקציב השוטף ברשויות המקומיות:** להנחות את משרד הפנים להקצות סך של 520 מלש"ח בשנים 2025-2029 לצורך תגבור הצרכים המוניציפליים השוטפים של רשויות התכנית ולטובת תגבור התקציב השוטף של יישובי התכנית. הקצאת התקציב וחלוקתו בין יישובי התכנית יבוצעו בהתאם לקריטריונים לחלוקת התקציב שגובשו בעקבות החלטת ממשלה 716 על ידי משרד הפנים, אגף התקציבים במשרד האוצר ובתיאום עם הרשות לפיתוח כלכלי חברתי במשרד ראש הממשלה ובהתאם לייעודים שייקבעו על ידי צוות זה לטובת מטרות שעולות בקנה אחד עם השיקולים להכרזה על הישובים כאזור עדיפות לאומית כמפורט בפרק העדיפות הלאומית להלן. לשם כך, יוקצה למשרד הפנים סך של 520 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בשנים 2025-2029 בפריסה כמפורט בסעיף האמור.

ב. **תגבור תקציבי פיתוח:** להטיל על משרד הפנים להקצות 120 מלש"ח עבור פיתוח יישובי התוכנית, לרבות אפשרות לקידום פרויקטים תשתיתיים מתוכננים אשר חסר המימון להשלמתם. מתוך התקציב האמור, 50 מלש"ח יבואו על בסיס תקציבי הפיתוח המוקצים להם בהתאם לנוסחת ההקצאה מדי שנה במשרד הפנים ו-70 מלש"ח נוספים יוקצו לו מהמקורות האמורים בסעיף 28, שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. הקצאת התקציב תיעשה בהתאם לנוסחת הקצאת תקציבי הפיתוח הנהוגה במשרד הפנים. למען הסר ספק, מועצות אזוריות שבהן יישובים הנכללים בתוכנית זו יקבלו תקצוב כאמור רק בגין יישובי התוכנית, והתקציב שיינתן בגינם ייועד על ידי הרשות לטובת פעילות פיתוח בתחום יישובים אלו בלבד.

ג. **חיזוק והעצמת הרשויות המקומיות:** להטיל על משרד הפנים להקצות סך של 90 מלש"ח, לטובת תכנית לחיזוק והעצמת יישובי התכנית. לצורך כך, משרד הפנים יקצה מתקציבו סך של 40 מלש"ח ויוקצה לו סך של 50 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28 שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. התכנית תבחן בין היתר את אופן החלוקה ליישובי התכנית ותיתן מענה לנושאים הבאים:

- חיזוק ההון האנושי ופיתוח תרבות ארגונית;
- פיתוח כלכלי, פיתוח אזורי ושיפור השירות לתושב ברמה המקומית והאזורית;
- דיגיטציה והשלמת פערם דיגיטליים;
- תמריצים לרשויות מצטיינות;
- קניית שירותי ייעוץ חיצוניים למיצוי משאבים;
- שיפור היערכות הרשויות המקומיות לחירום;
- הנגשת מבני ציבור;

ד. **מבני דת- רשויות מקומיות:** להנחות את משרד הפנים להקצות תקציב לרשויות התוכנית, בכפוף לכל דין, לצורך סיוע בהקמה, בשיפוץ ובאחזקת בתי לוויית (בתי עם), ובתי קברות, במגזר הדרוזי והצ'רקסי, ומבני דת מוסלמים ביישובים הצ'רקסיים והכל ביישובי התוכנית. הקצאת התקציב לכל רשות תהיה בהתאם לתבחינים שייקבעו על-ידי משרד הפנים ואגף התקציבים במשרד האוצר ובתיאום עם הרשות ובכפוף לתוכנית עבודה רשותית שתאושר על-ידי הגורמים לעיל. היקף התוכנית יעמוד על סך של 35 מלש"ח. לצורך כך משרד הפנים יקצה מתקציבו סך של 10 מלש"ח ויוקצה לו סך של 25 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28, וזאת בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ה. **מועצה דתית דרוזית – תקציב שוטף:** בהמשך לתקנות העדות הדתיות (ארגון)(העדה הדרוזית), התשנ"ו-1995, אשר מכוחן הוקמה המועצה הדתית הדרוזית, להטיל על משרד הפנים להקצות סך של 100 מלש"ח בשנים 2025-2029 למועצה הדתית הדרוזית, לצורך תפעול שוטף של המועצה וכן לפיתוח ולקיום פעילות של חינוך לערכים שבתחום סמכותה. לצורך כך משרד הפנים יקצה סך של 75 מלש"ח ממקורותיו ויוקצה לו סך של 25 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28 שניהם בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה בסעיף האמור.

ו. **מועצה דתית דרוזית – תקציב מבני דת:** להנחות את משרד הפנים להקצות תקציב, בכפוף לכל דין, לצורך סיוע למועצה הדתית הדרוזית בהקמה, שיפוץ ותחזוקת בתי תפילה ומקומות קדושים של העדה הדרוזית, לרבות השלמת תקצוב לפרויקטים בביצוע. המועצה הדתית הדרוזית תגבש תכנית עבודה בתיאום עם משרד הפנים והרשות, והתקצוב כאמור יינתן בכפוף לאישור משרד הפנים. לצורך כך משרד הפנים יקצה 15 מלש"ח ויוקצה למשרד הפנים סך של 6 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28, וזאת בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה בסעיף האמור.

ז. **מועצה דתית דרוזית – תקציב לקבר הנביא יתרו:** להנחות את משרד הפנים להקצות תקציב, בכפוף לכל דין, לסיוע למועצה הדתית הדרוזית בפיתוח, שיפוץ ותחזוקה שוטפת של קבר הנביא יתרו (שועיב) בקרני חיטין. לצורך כך משרד הפנים יקצה מתקציבו 10 מלש"ח ויוקצה לו סך של 6 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28, וזאת בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

10. משרד החינוך:

להנחות את משרד החינוך להמשיך במהלך השנים 2025-2029 את הפעילות בתחום החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי בהיוועצות עם ראש הרשות והממונה על התקציבים במשרד האוצר או מי מטעם, בהיוועצות עם נציגים מרשויות התכנית. היקף התוכנית יעמוד על סך של 335 מלש"ח, מתוכם יוקצה מהמקורות האמורים בסעיף 28 למשרד החינוך סך של 170 מלש"ח לטובת החינוך הפורמלי, 50 מלש"ח לטובת החינוך הבלתי פורמלי ו-15 מלש"ח עבור הסעות תלמידים בהתאם לפריסה שתפורט בסעיף האמור, כמו כן משרד החינוך יקצה מתקציבו סך של 100 מלש"ח לטובת החינוך הפורמלי בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. התוכנית תכלול הערכה ומדידה ותיתן מענה בתחומים שלהלן:

א. **חינוך פורמלי:** משרד החינוך יגבש יחד עם הרשות ובהתייעצות עם פורום ראשי הרשויות הדרוזיות תכנית מותאמת לצורכי היישובים שתכלול פעולות לשיפור הידע, היכולות והמיומנויות של התלמידים ביישובי התכנית לאורך הרצף החינוכי, וזאת בין היתר על ידי תגבור פעילויות, לימודי (STEM) מט"ח, הקמת עוגנים ויוזמות חינוכיות ביישובי התכנית כמו רווחה חינוכית, פעולות לשיפור האקלים החינוכי, שיפור שדרוג והצטיידות מעבדות ומרחבים לכל שכבות הגיל במטרה לחזק מיומנויות של המאה-21, טיפול וליווי משפחות לתלמידים בסיכון, תגבור מקצועות ליבה ואומנויות, עידוד מצוינות, לרבות בבחינות הבגרות ועידוד תלמידי בתי ספר ללימודים גבוהים בדגש על מקצועות מותאמים לשוק התעסוקה, חינוך לקריירה, השכלת מבוגרים ופעולות לשיפור השליטה בשפות בדגש על העברית הדבורה, לאורך הרצף החינוכי, טיפוח מנהיגות ופיתוח מקצועי בקרב הצוותים החינוכיים, ופיתוח והטמעת חומרי למידה מותאמים בכל תחומי הדעת לחברה הדרוזית והצירקסית. לצורך כך יוקצה למשרד החינוך סך של 170 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 ומשרד החינוך יקצה ממקורותיו 100 מלש"ח בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה בסעיף האמור.

ב. **חינוך בלתי פורמלי:** להנחות את משרד החינוך לגבש, יחד עם הרשות ובהתייעצות עם הפורום, תכנית לחיזוק תחומי המצוינות והובלת השינויים בקרב בני הנוער בחברה הדרוזית והצירקסית. התכנית

תכלול חיזוק תחומי המצוינות, המנהיגות והובלת השינויים בקרב התלמידים ביישובי התכנית, פעילות בלתי פורמאלית החל מחינוך טרום חובה ועד החינוך העל יסודי והתיכונים, ותכלול חוגים, פעילות חברתית, העשרה וחינוך סביבתי, הכנה לשירות משמעותי וזאת תוך דגש על מענים לאורך הרצף החינוכי בהתאם לצורך ומענים דיפרנציאליים בין יישובים ובחירת המענים ברמה הבית ספרית. לצורך כך יוקצה למשרד החינוך סך של 50 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה בסעיף האמור.

ג. **הסעות למוסדות חינוך**: משרד החינוך יגבש תכנית להסדרת ותקצוב נושא ההסעות לתלמידי מוסדות החינוך (כולל בעלי מוגבלויות) בכלל יישובי התכנית שמתאפיינים בטופוגרפיה ותשתיות קשות עם שיעורי שיפועים גבוהים ופרוסים על פני שטחים גדולים. זאת, במסגרת ועדה משרדית, תוך היוועצות עם הרשות והפורום. לצורך כך יוקצה למשרד החינוך סך של 15 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה בסעיף האמור. למניעת כפל תקצוב, יובהר שחלק מהסעיפים הצפויים להיכלל בתוכנית משולבים בבסיס תקציב משרד החינוך. לפיכך, ככל שפריט בתוכנית הוכלל כבר באותו היקף כספי לאותה מטרה ולאותו פרק זמן בבסיס התקציב, יראו אותו כאילו תוקצב במסגרת התוכנית.

11. **משרד הרווחה, תגבור שירותי רווחה**: להנחות את משרד הרווחה והביטחון החברתי להמשיך ולתגבר את הפעילות בתחום הרווחה ביישובי התוכנית בשנים 2025-2029 בהתאם לקריטריונים שייקבעו בתיאום עם הרשות ופורום ראשי הרשויות הדרוזיות, בהתאם לצרכים הייחודיים של יישובי התכנית, וללא שיידרשו למימון משלים מצידם, בהשקעה כוללת של 83 מלש"ח. לצורך כך משרד הרווחה יקצה מתקציבו סך של 18 מלש"ח, ויוקצה לו סך של 65 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28, שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

12. **משרד העבודה**: להנחות את משרד העבודה לפעול לטובת המשך שילוב וקידום תעסוקתי של האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית, בכלל זאת באמצעות מרכזי הכוון תעסוקתי, תכניות הקניית כישורי בסיס ומיומנויות תעסוקתיות, הכשרות מקצועיות ותמיכה בלימודי הנדסאות וקידום תכניות תעסוקה ביישובי התכנית. לצורך כך משרד העבודה יקצה מתקציבו סך של 50 מלש"ח, סך של 50 מלש"ח נוספים יוקצו לו מהמקורות האמורים בסעיף 28 שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

13. **המשרד לביטחון לאומי - הרשות הלאומית לביטחון קהילתי**: להנחות את המשרד לביטחון לאומי להרחיב את תוכניות הרשות הלאומית לביטחון קהילתי ביישובי התוכנית בתחומי מניעת האלימות והתנהגות אנטי חברתית וכן המאבק בשימוש בסמים ובאלכוהול, לרבות פריסת תשתית טכנולוגית (מצלמות ומערכים) למתן מענה יישובי או אזורי, בהתאם לתבחינים מקצועיים שיקבע המשרד, והכול בהלימה להחלטת ממשלה מס' 549 מיום 24 באוקטובר 2021, ותוך דיווח לצוות היישום הקבוע בה. לצורך כך יוקצו סך של 40 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029, מתוכם המשרד לביטחון לאומי יקצה מתקציבו סך של 20 מלש"ח בשנים 2025-2029 מהמקורות האמורים בסעיף 28 ויוקצה לו סך של 20 מלש"ח נוספים בשנים 2025-2029, בפריסה בין השנים האמורות כמפורט בטבלה בסעיף האמור.

14. **משרד התרבות והספורט**:

א. **פעילויות תרבות**: להורות למשרד התרבות והספורט לגבש, בתיאום עם הרשות, תכנית לעידוד והרחבת פעילויות התרבות והאמנות ביישובי התוכנית. לצורך כך יוקצה למשרד התרבות והספורט סך של 25 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28, ומשרד התרבות והספורט יקצה מתקציבו סך של 25 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. ביצוע הוראות סעיף זה יעשה באמצעות המנגנונים שבהם פועל משרד התרבות והספורט, לרבות בחינת שימוש במנגנוני רכש או תמיכות.

ב. **פעילות ספורט:** להנחות את משרד התרבות והספורט לגבש בתיאום עם הרשות, תכנית לחיזוק ותגבור פעילויות הספורט המקצועי או העממי ביישובי התוכנית. לצורך כך יוקצה למשרד התרבות והספורט סך של 5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28, ומשרד התרבות והספורט יקצה מתקציבו סך של 5 מלש"ח שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. ביצוע הוראות סעיף זה יעשה באמצעות המנגנונים שבהם פועל משרד התרבות והספורט, לרבות בחינת שימוש במנגנוני רכש או תמיכות.

ג. **תשתיות ספורט:** להנחות את משרד התרבות והספורט לגבש, בתיאום עם הרשות, תכנית לצמצום פערים בתשתיות פיזיות בתחום הספורט במסגרת תכנית המתקנים הלאומית לספורט כפי שהתפרסמה או תתפרסם מעת לעת ובכפוף לכללי החלוקה הקבועים בה. לצורך כך יוקצה למשרד התרבות והספורט סך של 27 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28, ומשרד התרבות והספורט יקצה מתקציבו סך של 27 מלש"ח שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ד. **מרכז המורשת הדרוזית:**

1. **השלמת הקמת מרכז המורשת:** יוקצה למשרד התרבות והספורט בשנת 2025 סך של 5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 לטובת השלמתו הסופית של מרכז המורשת הדרוזית ביאנוח גית.

2. **הצטיידות:** לטובת הצטיידות מרכז המורשת הדרוזית, משרד התרבות והספורט יקצה מתקציבו סך של 10 מלש"ח ויוקצה לו סך של 10 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28 שניהם בפריסה על פני השנים 2025-2029 בכפוף להצגת המלצות הצוות כמפורט בהחלטת הממשלה מיום 7.7.24.

15. **משרד הביטחון:**

א. **משפחות שכולות מהחברה הדרוזית:** להנחות את משרד הביטחון להקצות סך של 1 מלש"ח בכל אחת משנים 2025-2029, לצורך תמיכה במשפחות שכולות, בהתאם לכל דין ובכפוף למבחני התמיכה העוסקים בנושא. לשם כך, משרד הביטחון יקצה מתקציבו 5 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ב. **בית המורשת ללוחם הדרוזי:** להנחות את משרד הביטחון להקצות סך של 20 מלש"ח שווה בפריסה על פני השנים 2025-2029 לטובת תפעול ואחזקת בית המורשת ללוחם הדרוזי בכסרא - סמיע. זאת, בכפוף לתנאי ההסכם שנחתם ביום 18 בפברואר בין משרד הביטחון ובין עמותת הקצינים הדרוזים והמועצה המקומית כיסרא - סמיע. וכן להנחות את משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי להקצות מתקציבו למועצה המקומית כיסרא - סמיע בשנת 2025 סך של 1 מלש"ח לטובת השלמת מרכז המורשת ללוחם הדרוזי בכסרא- סמיע.

ג. **הכנה לקראת גיוס:** להנחות את משרד הביטחון להקצות סך של 1 מלש"ח בכל אחת מהשנים 2025-2029, לטובת תכניות ייעודיות שמטרתן הכנה לקראת הגיוס לצה"ל למלש"בים מקרב החברה הדרוזית והצירקסית. לשם כך, משרד הביטחון יקצה מתקציבו 5 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ד. **חיילים משוחררים:** להנחות את משרד הביטחון להקצות מתקציבו סך של 1.5 מלש"ח בכל אחת מהשנים 2025-2029 לטובת טיפול וסיוע מיוחד לחיילים משוחררים כהגדרתם בחוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד-1994, מקרב החברה הדרוזית והצירקסית, לשם קידום השתלבותם באקדמיה ובתעסוקה.

16. תחום המדע והחדשנות הטכנולוגית:

א. להנחות את משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה ומשרד החינוך לתמוך בהקמתו של מרכז פיזיקה אזורי שייתן שירות לרשויות הדרוזיות בגליל והכרמל, בכפוף לבחינה ווידוא עמידה במספר התלמידים והרשויות המינימלי הנדרש להפעלת מרכז וקביעת מיקומו בהתאם, ובחינת שילוב רשויות דוברות ערבית נוספות במידת הצורך. לצורך כך משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה יקצה מתקציבו סך של 10 מלש"ח מתקציב 2025.

ב. להנחות את משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה לתמוך בפעילות חינוכית בלתי פורמלית בתחומי המדעים והטכנולוגיה. לצורך כך, בין השנים 2025-2029 יקצה המשרד 6 מלש"ח נוספים לרשויות ההחלטה בפריסה שווה במסגרת אמות המידה המקובלות במשרד ובכפוף לכללי מבחן התמיכה וכל דין, בהיקף של 6 מלש"ח. לצורך כך משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה יקצה מתקציבו סך של 3 מלש"ח ויוקצה לו סך של 3 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28, וזאת בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ג. **הרשות הלאומית לחדשנות טכנולוגית:** לרשום את הודעת הרשות הלאומית לחדשנות טכנולוגית (להלן - **רשות החדשנות**) כי תפעל בשנים 2025-2029 לעידוד יזמות טכנולוגית, הקמת חברות הזנק ושילוב של בני המגזר הדרוזי והצירקסי בתעסוקה בענף ההייטק, הכל בשים לב לכלים ולאמצעים העומדים לרשותה, תוך בחינת התאמתם למצב הקיים באזור, בשים לב לאמור בסעיף 15(ב) בהחלטה המקבילה. לצורך מימון סעיף זה, יוקצה לרשות החדשנות סך של 8 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה שווה על השנים 2025-2029. כן הממשלה רושמת את הודעת רשות החדשנות כי תקצה סך של 4 מלש"ח מתקציבה לשם עידוד יזמות טכנולוגית, הקמת חברות הזנק ותוכניות הון אנושי, כאמור לעיל במהלך שנות התוכנית. פעילויות רשות החדשנות כאמור בהחלטה זו לעיל תבוצענה בהתאם להוראות החוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, תשמ"ד-1984, לסמכויותיה ולאמצעים העומדים לרשותה ומבלי לפגוע בסמכויות האורגנים שלה.

17. המשרד להגנת הסביבה:

א. יוקצה למשרד להגנת הסביבה סך של 21 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029 לטובת ביצוע פרויקטים סביבתיים ביישובי התוכנית, לרבות לטובת נושאי חינוך סביבתי, השתתפות במימון הכשרת עובדי רשויות התוכנית בנושאי סביבה, השתתפות בעלויות פיקוח ואכיפה סביבתיים ביישובי התוכנית ופרויקטים בנושא התמודדות עם משבר האקלים ביישובי התוכנית, כל אלו, בתנאים שיקבע המשרד להגנת הסביבה.

ב. להנחות את המשרד להגנת הסביבה לפנות לקרן לשמירת הניקיון (להלן - **הקרן**) בבקשה כי תבחן, בכפוף לחוק שמירת הניקיון, התשמ"ד-1984 והתקנות לפיו, להקצות מתקציבה סך של עד 43 מלש"ח, עבור הקמת תשתיות לטיפול ומחזור של פסולת גזם, פסולת גושית ופסולת בניין ביישובי התוכנית ופינוי מפגעי פסולת, למיניהם, מהשטחים הפתוחים שביישובי התוכנית וטיפול בהם באמצעות מחזור ככל האפשר. והכל בהתאם לתנאים שתקבע הקרן. בתיאום עם האשכולות ועם המשרד להגנת הסביבה.

ג. סך התקציב כאמור בסעיפים 8(א) ו-8(ב) יוקצה בין יישובי התוכנית באופן הבא: 30% יחולק באופן שווה בין כל רשויות ההחלטה ו- 70% יוקצה ביניהם באופן יחסי למספר התושבים בהם.

18. משרד החקלאות וביטחון המזון: להנחות את משרד החקלאות וביטחון המזון:

- א. לפעול למתן מענקי השקעות הון עבור חקלאים ביישובי התכנית לטובת המאמץ להבטחת ביטחון המזון הלאומי;
- ב. לפעול לקידום תכנית הדרכה והכשרה ייעודית לתושבי יישובי התכנית לצורך כניסתם של תושבי יישובי התכנית לענפי חקלאות חדשים ולשימוש בשיטות גידול מתקדמות כולל באמצעות חלקות מודל לבחינת טכנולוגיות וגידולים חדשניים;
- ג. לפעול להקמה, שדרוג והכשרה של תשתיות מים חדשות וקיימות ביישובי התוכנית במטרה לאפשר הוספה של שטחים חקלאיים;
- ד. לפעול לשיקום דרכים חקלאיות קיימות ולפריצות דרכים חדשות במטרה לאפשר לתושבי יישובי התכנית גישה נוחה ובטוחה לעיבוד הקרקע וטיפול בתוצרת החקלאית;
- ה. לפעול להקצאת תקציבים במסגרת נוהל התמיכות בפרוייקטי ניהול נגר על ידי רשויות ניקוז, לטובת ביצוע פעולות הסדרה ותחזוקה של תשתיות ניקוז באגני ניקוז המשפיעים על יישובי התכנית באמצעות רשויות הניקוז;
- ו. לפעול לתמיכה בהקמת חוות חקלאיות חדשות או שדרוג ושיפוץ חוות חקלאיות קיימות;
- ז. לצורך יישום תוכנית זו, משרד החקלאות וביטחון המזון יקצה סך של 50 מלש"ח על פני השנים 2025-2029 וזאת באופן הבא: בשנת 2025 יוקצה סך של 10 מלש"ח למשרד החקלאות וביטחון המזון. בשנים 2026-2029 יוקצה למשרד בכל שנה סך של 3.75 מלש"ח ומשרד החקלאות וביטחון המזון יקצה מתקציבו סך של 6.25 מלש"ח בכל שנה מהשנים 2026-2029.

19. משרד הכלכלה והתעשייה:

- א. **פיתוח אזורי תעשייה:** להורות למשרד הכלכלה והתעשייה לגבש בהתייעצות עם הרשות, בתוך 120 יום, תכנית להשלמת תכנון, ופיתוח אזורי תעשייה, לרבות השתתפות בהוצאות פיתוח וניהול אזורי התעשייה החדשים והקיימים בתחומי רשויות התכנית (להלן - **אזורי תעשייה**), בהתאם לנהלי מנהל אזורי תעשייה. לשם כך יוקצו 60 מלש"ח, מתוכם יוקצה למשרד הכלכלה מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 40 מלש"ח ומשרד הכלכלה יקצה מתקציבו סך של 20 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.
- ב. **מסלולי הון אנושי ייחודי חדש:** על מנת לתמרץ מעסיקים להעסיק עובדים חדשים בני העדה הדרוזית והצ'רקסית מיישובי התוכנית, להטיל על הרשות להשקעות במשרד הכלכלה והתעשייה (להלן - **הרשות להשקעות**), לגבש בתיאום עם אגף התקציבים במשרד האוצר, הוראת מנכ"ל ייחודית, לטובת קליטתם בשוק התעסוקה של בני העדה הדרוזית והצ'רקסית מיישובי התוכנית. עבור יישום הוראת המנכ"ל יוקצה לרשות להשקעות סך של 11 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029 וזאת בשים לב לסעיף 18(ג) בהחלטה המקבילה.
- ג. **תיעדוף במסלולי הון אנושי בתעשייה עתירת הידע:** על מנת לתמרץ מעסיקים להעסיק עובדים חדשים בני האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית מיישובי התוכנית בתחום התעשייה עתירת הידע, להנחות את הרשות להשקעות לתעדף בקשות להעסקתם בתוכניות הקמה, וזאת במסגרת הוראות המנכ"ל 4.18 ו-4.20 שמפעילה הרשות להשקעות. לשם כך יוקצו 11 מלש"ח, מתוכם יוקצה סך של 2.5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 ומשרד הכלכלה יקצה מתקציבו סך של 8.5 מלש"ח, בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029 וזאת בשים לב לסעיף 18(ד) בהחלטה המקבילה. תעדוף כאמור יהיה עד לסך

הסכום האמור לעיל. בהיעדר ניצול תקציבי, יוקצה חלק מהתקציב של משרד הכלכלה והתעשייה ליתר הבקשות שיתקבלו באותה שנה במסלול זה או במסלולים הכלולים בסעיפים ג' וה' של הרשות להשקעות.

ד. **פריון וייצור מתקדם:** על מנת להעלות את רמת החדשנות והפריון במפעלי תעשייה ביישובי התוכנית, להנחות את הרשות להשקעות לתעדף, במסגרת הוראת מנכ"ל 4.68, בקשות שיוגשו על ידי מפעלים מיישובי התוכנית. לשם כך יוקצה סך של 6 מלש"ח מתקציבי הרשות להשקעות ויוקצה סך של 7 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 שניהם בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. תעדוף כאמור יהיה עד לסך הסכום האמור לעיל. בהיעדר ניצול תקציבי, יוקצה חלק התקציב של משרד הכלכלה והתעשייה ליתר הבקשות שיתקבלו באותה שנה במסלול זה או במסלולים הכלולים בסעיפים ג' וה' של הרשות להשקעות.

ה. **סיוע לעסקים קטנים ובינוניים:** להטיל על הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים במשרד הכלכלה והתעשייה לפעול לעידוד, קידום ופיתוח העסקים הקטנים והבינוניים ביישובי התוכנית, לשם כך יוקצו 16.7 מלש"ח, מתוכם יוקצה סך של 12.5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 ומשרד הכלכלה יקצה מתקציבו סך של 4.2 מלש"ח, בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ו. **הכשרות מקצועיות:** להנחות את משרד הכלכלה והתעשייה לפרסם מקצה ייעודי במסגרת הוראת מנכ"ל 1.8 למעסיקים שהאתר בו פועל עסקם הינו ביישובי התוכנית ולתעדף בקשות של מיזמים משותפים בהם המוכשרים או המעסיקים הינם תושבי יישובי התוכנית. לשם כך יוקצה סך של 8 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ז. **הנגשת מידע על פעילות המשרד:** משרד הכלכלה והתעשייה יפעל לקידום היישום והגברת החשיפה וההיכרות עם כלי הסיוע של המשרד בקרב האוכלוסייה הדרונית והצ'רקסית ביישובי התוכנית. לצורך כך, יקצה משרד האוצר סך של 0.5 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

20. משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי:

א. **תקצוב למבני ציבור:** להנחות את משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי לתמוך ברשויות התוכנית בהקמה, שיפוץ, תכנון והצטיידות של מבני ציבור, לרבות תשתיות שאושרו לפי כל דין ובכלל זה בפיתוח תשתיות מים וביוב. ברשויות בהן משק המים מופעל באמצעות תאגיד תועבר התמיכה לפיתוח תשתיות מים וביוב לתאגידי המים באמצעות הרשויות. לצורך כך יוקצה למשרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי סך של 50 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ב. **מיתוג ומיזמי תיירות:** להנחות את משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי, בתיאום עם משרד התיירות, להמשיך בשנים 2025-2029 ביישום התוכנית למיתוג התיירות ומיזמי תיירות ביישובי התוכנית לצורך כך המשרד יקצה סך של 8 מלש"ח ממקורותיו בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ג. **מרכזי נעורים:** להנחות את המשרד להמשיך ולהפעיל בשנים 2025-2029 את פרויקט "מרכזי נעורים" ביישובי התוכנית. מרכזים אלה ימשיכו לפעול עצמאי להעצמת בני הנוער ואוכלוסיית הצעירים הדרוזיים והצ'רקסיים ביישובי התוכנית, על ידי פיתוח מנהיגות, חיזוק ההתנדבות והמעורבות החברתית, שיפור הישגים לימודיים, חינוך למצוינות, מתן מענה לנוער בסיכון ועשייה למען החברה והסביבה. פעילות המיזם תלווה על ידי ועדה בהשתתפות משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי והרשות. לצורך יישום סעיף זה משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי יקצה ממקורותיו סך של 50 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ד. **מנועי צמיחה מניבים לרשויות:** משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי יקצה סך של 25 מלש"ח לטובת פרויקטים מניבים כלכלית לרשויות התוכנית. לצורך כך יוקצה למשרד הנגב הגליל והחוסן הלאומי סך של 25 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029. הפעילות האמורה תיעשה בהתאם למבחן תמיכה שיפרסם משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי.

ה. **יחידות צעירים:** להנחות את משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי לתמוך באוכלוסיית הצעירים של רשויות ההתכנית, במטרה לקדם מענים ופעילות לחיזוק והעצמת אוכלוסיית הצעירים. לשם כך, יוקצה מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 5 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029 והמשרד יקצה מתקציבו סך של 5 מלש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029.

ו. משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי יבצע את הפעולות הנדרשות ממנו בסעיפים 1-5 לעיל לצורך יישום החלטה זו, בכל יישובי התוכנית, לרבות ביישובים שאינם בתחומי הנגב או הגליל, בהתאם להגדרתם לפי חוק הרשות לפיתוח הנגב, התשנ"ב-1991 וחוק הרשות לפיתוח הגליל התשנ"ג-1993.

21. משרד התחבורה והבטיחות בדרכים:

א. **תכנון ופיתוח תשתיות תחבורתיות:** להורות למשרד התחבורה להכין תכנית פיתוח תשתיות תחבורה ביישובי התכנית, וכן לנקוט בפעולות נוספות לשיפור תשתיות התחבורה העירונית ובכלל זה: כבישים עירוניים, כבישי טבעת, ביצוע תוכניות תמרור, חניוני רכב כבד, כבישים חוצי יישובים וקידום תכנון סטטוטורי ומפורט, הכל ביישובי התוכנית. היקף התוכנית יעמוד על 537 מלש"ח, 277 מלש"ח מתקציב משרד התחבורה והבטיחות בדרכים ו-260 מלש"ח יוקצו מהמקורות האמורים בסעיף 28 וזאת בפריסה על פני השנים 2025-2029, כמפורט בטבלה שם.

ב. **תחבורה ציבורית:** להורות למשרד התחבורה לגבש תוכנית לפיתוח התחבורה הציבורית ביישובי ההחלטה, לרבות הסדרת התשתיות הנדרשות לתפעול התחבורה הציבורית כולל מסופים, תחנות קצה, תחנות עצירה לאוטובוסים. לצורך כך משרד התחבורה יקצה מתקציב סל פיתוח מסופים על פי כללי ההקצאה הנהוגים לגביו, סך של 24 מלש"ח על פני השנים 2025-2029 בפריסה כאמור בסעיף 28. בכפוף להוראות חוק התקציב ניתן יהיה להעביר עודפים בין השנים.

22. **משרד התיירות:** משרד התיירות יפעל לפיתוח התיירות ביישובי התכנית, בהתאם לתוכנית שתגובש על ידי משרד התיירות ובתיאום עם הרשות ובכפוף לנהלים הקבועים במשרד התיירות. התכנית תתייחס לפיתוח תשתיות תיירות ציבוריות, אכסון מלונאי ושיווק, כולל הובלת המיתוג ופעולות לעידוד התיירות בשנים 2025-2029. היקף התכנית יעמוד על 30 מלש"ח, לצורך כך משרד התיירות יקצה מתקציבו סך של 15 מלש"ח ויוקצה לו סך של 15 מלש"ח נוספים מהמקורות האמורים בסעיף 28 בפריסה על פני השנים 2025-2029 כמפורט בטבלה שם.

23. **משרד המורשת, מרכז המורשת הצ'רקסית בכפר כמא:** להטיל על משרד המורשת להשלים את שיפוץ מרכז המורשת הצ'רקסית בכפר כמא (בית שאמ) לצורך כך יוקצה למשרד המורשת מהמקורות האמורים בסעיף 28 סך של 2 מלש"ח בפריסה על פני השנים 2025 עד 2026, כמפורט בטבלה שם.

24. **משרד האנרגיה והתשתיות:** להנחות את משרד האנרגיה והתשתיות לפעול לקידום מעבר לאנרגיה מקיימת ביישובי התכנית, באמצעות קידום פרויקטים בתחום אנרגיה מקיימת, ובכלל זה, בין היתר, פרויקטים להתייעלות באנרגיה, ייצור אנרגיה מתחדשת ואגירת אנרגיה. לצורך כך משרד האנרגיה והתשתיות יקצה מתקציבו סך של 12.5 מלש"ח בשנים 2025-2029, אשר יועבר לטובת פרויקטים ביישובי התכנית, בהתאם לקריטריונים והנחיות שיקבע משרד האנרגיה והתשתיות.

25. כללי:

א. המשרדים הכלולים בהחלטה זו יגישו למשרד ראש הממשלה ברבעון הראשון בכל שנה תכנית עבודה לביצוע חלקיהם כאמור בהחלטה זו. כמו כן, ידווחו למשרד ראש הממשלה אחת לרבעון על ההתקדמות ביישום סעיפי ההחלטה שבאחריותם וזאת בהתאם לטופס הדיווח במצורף בנספח ב' בהחלטה זו.

ב. **וועדת היגוי:** להנחות את משרד ראש הממשלה להקים וועדת היגוי לליווי התכנית בראשות המנהל הכללי של משרד ראש הממשלה, ושחבריה יהיו: מנהל הרשות, הממונה על התקציבים במשרד אוצר, או מי מטעמו, החשב הכללי או מי מטעמו, ונציגי המשרדים השותפים להחלטה זו. הוועדה תזמן דרך קבע נציג פורום רשויות התוכנית וכל גורם נוסף שתראה לנכון לזמנו.

תפקידי הוועדה וסמכויותיה יהיו כדלקמן:

1. במהלך הרבעון הראשון של כל שנה- ועדת ההיגוי תקבע מדדים ויעדים לכל אחד ממשרדי הממשלה שבהחלטת הממשלה וזאת במסגרת תוכנית העבודה השנתית שלו.

2. לדון בתוכניות העבודה ליישום החלטה זו ולאשרן. תכניות אלו יוגשו לוועדה על ידי המשרדים והיחידות הרלוונטיים.

3. לבצע פיקוח ומעקב אחר יישום החלטה זו.

4. לפעול להסרת חסמים בביצוע ההחלטה וזאת מבלי לגרוע מסמכויות משרדי הממשלה, מוסדות התכנון וגופים סטטוטוריים על פי דין.

5. וועדת ההיגוי תתכנס לפחות אחת לרבעון.

ג. על מנת להביא להגברת האמון של הציבור הדרוזי והצ'רקסי בפעילות משרדי הממשלה, הרשות תקדם אסטרטגיית מיתוג והסברה לפעילות משרדי הממשלה הנעשות מכוח החלטה זו (לוגו לתוכנית, שם לתוכנית ואסטרטגיית מיתוג ופרסום). הממשלה מנחה את משרדי הממשלה לשתף פעולה ולאמץ את המיתוג הייעודי שייקבע על ידי הרשות.

ד. יישום התקציבים שהוקצו לפי החלטה זו ייעשה בכפוף לכל דין בפרט פעולות מסוג תקצוב, רכש או תמיכות אשר תבוצענה, בין השאר, בהתאם להנחיות החשב הכללי והיועצת המשפטית לממשלה וליתר הכללים הרלוונטיים בנושאים אלו, לרבות בעניין מניעת כפל מימון. יישום התקציבים בדרך של תמיכה במוסדות ציבור לפי סעיף 3א לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, ייעשה במסגרת מבחני תמיכה כלליים בפעילות הנתמכת הנדונה, ככל שישנם.

ה. אופן חלוקת התקציבים, מיפוי הצרכים וגיבוש קולות קוראים הנגזרים מהחלטה זו, יבוצע בשיתוף עם הרשות לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הדרוזית והצ'רקסית במשרד ראש הממשלה.

26. **הרשות לפיתוח כלכלי-חברתי ביישובים הדרוזיים והצ'רקסיים:**

א. הרשות לפיתוח כלכלי חברתי תהיה אחראית על תכלול התכנית, ריכוזה ומעקב אחר יישומה ע"י משרדי הממשלה ורשויות התוכנית אל מול וועדת ההיגוי. הרשות לפיתוח כלכלי חברתי תרכז את עבודת וועדת ההיגוי.

ב. המנהלים הכלליים של משרדי הממשלה שהחלטה נוגעת לעניינם ימנו גורם מקצועי בכיר אשר ירכז את עבודת המשרד בכל הקשור לדיווח לרשות, לוועדת ההיגוי ולגיבוש תכנית העבודה ויישומה. גורם זה ידווח לרשות לפיתוח כלכלי חברתי בתוך 30 יום מקבלת החלטה זו על התקדמות תכנית העבודה

במשרדו ועל חסמים, פערים או כשלים בביצועה וישתף פעולה באופן מלא עם הרשות. ריכוז התכנית על ידי הגורם המקצועי יבוצע אל מול הגורמים הממונים במשרדים ומול רשויות התוכנית הרלוונטיות והרשות, בהתאם לצורך ולסוג הפעילות שנקבעה.

ג. כתנאי למתן תקציבי ההחלטה, יישובי התכנית יתחייבו לדווח באופן ובתדירות הנדרשים וישתפו פעולה עם הרשות לפיתוח כלכלי חברתי בהתאם לנוהל דיווח שיפורסם על ידה. למימוש סעיף זה, ראש הרשות המקומית ימנה עובד בכיר מטעמו לביצוע האמור.

ד. הרשות לפיתוח כלכלי חברתי תפעל בשקיפות מרבית ותפרסם לציבור את מסגרת המדידה של התכנית ועדכונייה על אודות סטטוס היישום ועמידה ביעדי ההחלטה.

ה. להנחות את משרד ראש הממשלה להקצות סך של 40 מלש"ח, 20 מלש"ח מתקציב משרד ראש הממשלה ו-20 מלש"ח מהמקורות האמורים בסעיף 28, בפריסה שווה על פני השנים 2025-2029 לצורך תקצוב הפעילות הייעודית של הרשות. פעילות זו כוללת בין היתר פרסום קולות קוראים, מיזמים משותפים, תכנון אסטרטגי, הסרת חסמים בלתי צפויים, קידום פרויקטים אזוריים, פיתוח קהילתי וחברתי ועוד. כמו כן, בהמשך להחלטות הממשלה מס' 550 מיום 24.10.2021 ו-3190 מיום 24.2.2008, להנחות את הרשות לפעול לגיבוש תוכנית פעולה מדידה לחיזוק תשתיות החוסן בחברה הדרונית והצ'רקסית, בדגש על העצמת ארגוני חברה אזורית בתחום זה ובתחומים נוספים. תוכנית הפעולה תכלול הצגת תמונת מצב, אתגרים וחסמים בכל הקשור להעצמת ארגוני החברה האזורית בחברה הדרונית והצ'רקסית ביחס לאוכלוסייה הכוללת וזאת בדגש על הגברת החוסן וההשתלבות בכל תחומי החיים. עוד תכלול התוכנית אמצעים וכיווני פעולה לצמצום הפערים שיוזו.

27. אין באמור במנגנוני המעקב והבקרה הקבועים לעיל כדי לגרוע מתחולת סעיפים 154-158 לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009, ביחס להטבות הניתנות מכוח פרק כ"ו לחוק האמור.

28. בהתאם לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, לצורך יישום כלל הצעדים בהחלטה זו ולצורך מימון פעולה מאזנת כהגדרתה בסעיף 40א לחוק האמור, יוקצה סך של כ-3,355 מלש"ח, בפריסה על פני השנים 2025-2029 בהתאם לחלוקה שלהלן ולטבלה התקציבית המצורפת ולכשיאושר חוק התקציב השנתי לשנת 2025:

א. 1,000 מלש"ח הסכומים שיועדו בהצעת חוק התקציב לשנת 2025 להחלטות ממשלה לטובת האוכלוסייה הדרונית.

ב. 2,300 מלש"ח מתוך הסכומים שיועדו בהצעת חוק התקציב לשנת 2025 לטובת החלטות ממשלה בעניין רשויות מקומיות בשנים 2025-2029.

ג. 1,055 מלש"ח מתקציבי המשרדים המצוינים בהחלטה.

2029	2028	2027	2026	2025	מספר	מספר	מספר	סעיף	משרד
31	31	32	31	25	150			סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות במכרזי קרקע לכווחות תביטחון	בינוי ושיכון
30	30	30	30	30	150			פיתוח תשתיות במרקס הוותיק והסרת חסמי תכנון ופיתוח ומוסדות ציבור	בינוי ושיכון
13	13	13	13	16	58			תכנון- האצת תכנון מפורט	בינוי ושיכון
1	1	1	1	1	5			מנהלי פרויקטים ויועצים	בינוי ושיכון
13.6	13.6	13.6	13.6	13.6	48			פיתוח ושדרוג שצ"פים במרקס הוותיק ובשכונות חדשות ביישובי התוכנית והסרת חסמי תשתיות משמעותיים ואזוריים	בינוי ושיכון
16	16	16	16	24	30			תכנון ופיתוח תשתיות בתוכניות מפורטות מאושרות בקרקע פרטית/מעורבת	בינוי ושיכון
9	9	9	9	9	15			שיקום שכונות חברתי - גיל רך	בינוי ושיכון
5	5	5	5	5	5	25		חקרן לשיקום שטחים פתוחים	רמ"י
8	8	8	8	8	12			תכנון- וועדת תכנון משותפת	מינהל התכנון
3	3	3	3	3	15			תכנון-תגבור מחלקות הנדסה ברשויות	מינהל התכנון
3	3	2	2	2	12			תכנון- קידום ותיקון והסרת חסמים בתכניות מתאר	מינהל התכנון
1	1	1	1	1	5			תכנון- אישור תוכניות המצויות בטיפול	מינהל התכנון
				3	3			תגבור וועדות המשנה	מינהל התכנון
1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	7.5			תכנון- צמצום פערי הרישום בתכניות קיימות ומאושרות	מפ"י
0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	2.5			תכנון- מיפוי והכנת מפות דרכים ומספור מבנים לצורך השלמת מספור בתים	מפ"י

1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	7.5	0	0	הקמת תשתית גיאוגרפית טכנולוגית בישובים	מפ"י
100	100	100	100	120	520	0	112	רשויות- צמצום פערים	הפנים
24	24	24	24	24	70	50	114	תגבור תקציב פיתוח	הפנים
18	18	18	18	18	50	40	90	העצמת רשויות	הפנים
7	7	7	7	7	25	10	35	רשו"מ- בתי עם ועלמין	הפנים
20	20	20	20	20	25	55	112	מועצה דתית	הפנים
5.4	5.4	5.4	5.4	5.4	12	25	37	מועצה דתית- בתי תפילה וקבר יתרו	הפנים
54	54	54	54	54	170	100	270	חינוך פורמלי	חינוך
10	10	10	10	10	50	0	50	חינוך בלתי פורמלי	חינוך
3	3	3	3	3	15	0	15	הסעות	חינוך
16.6	16.6	16.6	16.6	16.6	65	10	75	תגבור שירותי רווחה	רווחה
20	20	20	20	20	50	50	100	פעילות תעסוקתית	עבודה
8	8	8	8	8	20	20	40	תרשות לביטחון קהילתי	בל"מ
10	10	10	10	10	25	25	50	פעילות תרבות	תרבות וספורט
2	2	2	2	2	5	5	10	פעילות ספורט	תרבות וספורט
10	10	10	10	10	27	27	54	הקמת מתקני ספורט בישובי התכנית	תרבות וספורט
0	0	0	0	5	5	5	15	מרכז המורשת הדרוזית בניה	תרבות וספורט
4	4	4	4	4	10	10	20	מרכז המורשת הדרוזית הצטיידות	תרבות וספורט
0	0	0	1	1	5	0	5	מרכז המורשת לעדה הצירקסית - שיפוף והשלמת בינוי	המורשת
1	1	1	1	1	0	5	5	יד לבנים	ביטחון
1	1	1	1	1	0	5	5	הכנה לקראת גיוס	ביטחון
1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	0	8	8	טיפול בחיילים משוחררים	ביטחון
	5	5	5	6	0	24	24	בית הלוחם הדרוזי	ביטחון
2	2	2	2	2	0	10	10	מרכז פיזיקה	מדע
1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	3	3	6	משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה	מדע
2	2	3	3	3	5	0	22	רשות החדשנות	מדע

12.8	12.8	12.8	12.8	12.8	21	43	64	פרויקטים לשיפור הסביבה, קרן הניקיון ואקלים	הגנת הסביבה
10	10	10	10	10	25	25	50	חיזוק החקלאות והתשתיות החקלאיות	חקלאות
12	12	12	12	12	40	20	20	פיתוח אזורי תעשייה ותמיכה במנהלות באזורי תעשייה	כלכלה
2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	11	5	16	מסלול הון אנושי ייעודי חדש	כלכלה
2.2	2.2	2.2	2.2	2.2	2.5	9	11	תיעדוף במסלולי הון אנושי בתעשיות עתירת ידע	כלכלה
2.6	2.6	2.6	2.6	2.6	5	3	8	הגברת הפריון ויצור מתקדם	כלכלה
3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	12.5	4	17	סיוע לעסקים קטנים ובינוניים ומינהלת מעסקים	כלכלה
1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	3	3	6	הכשרות מקצועיות	כלכלה
0	0	0	0	0.5	0.5	0	0	הנגשת מידע	כלכלה
10	10	10	10	10	30	8	38	תקצוב משלים למבני ציבור	נגב-גליל
1.6	1.6	1.6	1.6	1.6	3	3	6	מיתוג התיירות	נגב-גליל
10	10	10	10	10	3	30	33	מרכזי נעורים	נגב-גליל
5	5	5	5	5	25	9	34	פרויקטים כלכליים מניבים ברשויות	נגב-גליל
				1	0	0	1	בית הלוחם הדרוזי	נגב-גליל
2	2	2	2	2	5	5	10	מרכזי צעירים	נגב-גליל
4.8	4.8	4.8	4.8	4.8		24	24	תחבורה ציבורית	תחבורה
106.8	106.8	106.8	107	110	260	275	535	השקעות בתחבורה	תחבורה
6	6	6	6	6	15	15	30	פיתוח ענף התיירות ביישובי התכנית	תיירות
2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	0	23	23		אנרגיה
8	8	8	8	8	20	20	40	תקציב פעילות רשות	רה"מ
656	661	662	662	700	2,890	1,055	3,945		סה"כ

29. יישום החלטה זו, על כל סעיפיה, כפוף לאישורו בכנסת של חוק התקציב לשנת 2025.

עדיפות לאומית

בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009 (להלן – **החוק**), בנושא עדיפות לאומית, השיקול המרכזי ביסוד החלטה זו הוא הצורך בצמצום פערים בין האזור או היישוב לבין אזורים או יישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או היישוב לבין קבוצות אוכלוסייה אחרות, כאמור בסעיף 151(ב)(5) לחוק.

נכון לסוף שנת 2024, האוכלוסייה הדרוזית בישראל בגליל ובכרמל מונה לפי נתוני הלמ"ס כ-152,000 איש. כל היישובים הדרוזיים בישראל נמצאים בצפון הארץ, אלו שבעניינם החלטה זו, נמצאים באזור גאוגרפי מובחן בגליל המערבי ובשני יישובים נוספים במחוז חיפה (דאליית אל כרמל ועוספיה).

לאוכלוסיות הדרוזיות והצ'רקסיות מאפיינים ייחודיים המבחינים בין לבין יתר המגזרים באוכלוסייה בישראל, הן מבחינת מאפייני האוכלוסייה והן מבחינת מאפייני היישובים.

הדרוזים בישראל הם עדה דתית סגורה. בשנת 1957 הוכרה העדה הדרוזית כעדה נבדלת הזכאית להקים מוסדות עדתיים עצמאיים, ובכלל זה בית דין דתי עצמאי, מועצה דתית עצמאית ועוד. היישובים הדרוזיים בגליל ובכרמל שואפים לאינטגרציה פוליטית חברתית במדינה ובחברה הישראלית, תוך שמירה על ייחודם הדתי והתרבותי.

הצ'רקסיים בישראל מתגוררים בשני כפרים, ריחניה וכפר כמא. אוכלוסייתם מונה כ-5000 איש. מוצאם של הצ'רקסיים מצפון הקווקז והם מוסלמים סונים אך אינם ערבים, והם דוברים שפה שנקראת אדיגה. מאפייני האוכלוסייה והיישובים הצ'רקסיים דומים במהותם לאלו של יישובי הדרוזים.

הדרוזים והצ'רקסיים חיים בקהילות סגורות השומרות בקנאות על תרבותן הייחודית, תוך התבדלות משאר האוכלוסייה, לרבות אוכלוסיית המיעוטים. ככלל, בני הקהילה מתחתנים בתוך הקהילה ונשארים לגור בתוך יישוביהם וממעיטים לעבור למקומות אחרים וזאת מחשש לשלמות והישרדות הקהילה ועל מנת לאפשר לה להמשיך להתמודד עם השינויים שמתחוללים בעקבות תהליכי מודרניזציה שעוברות שתי הקהילות.

הן היישובים הדרוזים והן היישובים הצ'רקסיים סובלים מפערים במגוון תחומי החיים מול כלל יישובי הארץ, כפי שיפורט בהמשך.

על כן בהחלטה זו, הממשלה מחליטה לקבוע כי היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים המפורטים בנספח א' להחלטה, יהיו בעלי עדיפות לאומית בשנים 2025-2029, וכן לקבוע להם תכנית פיתוח לשנים 2025-2029.

כמו כן, התוכנית תעסוק בהמשך פיתוח קבר ית'רו אשר אינו שוכן בתחומי יישוב כלשהו וממוקם בתחום שיפוט המועצה האזורית גליל תחתון. קבר ית'רו נחשב למקום הקדוש ביותר לעדה הדרוזית בעולם וכבר בהחלטות מס' 959 מיום 10.6.2021 ומס' 716 מיום 28.11.2028 הוקצה תקציב מיוחד לפיתוחו, ובהחלטה זו נכלל סעיף 9(ו) להשלמת פיתוח המתחם כדי שישירת את בני העדה והמבקרים מהארץ ומהעולם.

כן נכללים בהחלטה כלי סיוע והטבות הניתנים לבני החברה הדרוזית והצ'רקסית שלא על בסיס גאוגרפי, בעניין שילובם במקומות עבודה, לרבות בשירות המדינה, וכן בעניין קבלת שירותים מהמועצה הדתית הדרוזית, וכן הטבות הניתנות לפרט בהתבסס על הצורך בפעולות ייעודיות לעידוד הגיוס לצה"ל והשלמתו של השירות הסדיר והשירות הלאומי.

התוכנית המוצעת כעת נועדה לתת מענה מקיף ליישובים הדרוזים והצ'רקסיים, תוך התמקדות במנועי צמיחה כלכליים, פיתוח ההון האנושי באמצעות חינוך והשכלה, פיתוח תשתיות ותחבורה, פיתוח שירותים ציבוריים וחברתיים, חיזוק החוסן האזרחי, לשם פיתוחם העתידי של היישובים שבתכנית.

היישובים הדרוזיים ברמת הגולן נכללו בהחלטה מס' 1052 מיום 15 בדצמבר 2013 לשנים 2014-2017, בהחלטה מס' 717 מיום 28.11.2021, וכן ביישובים הדרוזים ברמת הגולן שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית בהחלטת ממשלה

אשר אושרה בממשלה במקביל להחלטה זו ואשר עניינה תכנית להעצמה ופיתוח כלכלי חברתי בישובים הדרוזים ברמת הגולן לשנים 2025-2029 (להלן – **יישובי התוכנית בהחלטה המקבילה**). יצוין כי ביום 7 באוקטובר 2023 החלה מתקפת טרור רצחנית מרצועת עזה שבמסגרתה חדרו מאות מחבלים ליישובים בדרום הארץ מהיבשה, מהאוויר ומהים וכן התבצע ירי מסיבי של אלפי רקטות לעבר שטח מדינת ישראל. במתקפת טרור זו נרצחו מאות רבות של אזרחים, לרבות אנשי כוחות הביטחון השונים, ונפצעו אלפים. בנוסף, למאות אזרחים וחיילים שנשבו על ידי ארגון הטרור חמאס והועברו לרצועת עזה. נוכח האירועים האמורים, הכריז שר הביטחון, ביום 7 באוקטובר 2023 על מצב מיוחד בעורף בהתאם לסמכותו לפי סעיף 9ג(ב) לחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א-1951 ובהמשך לכך התקבלה החלטת וועדת השרים לענייני ביטחון לאומי מספר ב/22 מיום 7.10.2023 בעניין נקיטה בפעולות צבאיות משמעותיות לפי סעיף 40(א) ו-40(א1) לחוק-יסוד: הממשלה.

אירועים אלה השפיעו על כלל תושבי מדינת ישראל והרשויות המקומיות, ובתוך כך באופן משמעותי על היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל וביישובים הדרוזיים ברמת הגולן. חלק נרחב מהישובים הדרוזים נמצאים באזור הצפון ומושפעים באופן ישיר מהאירועים. היישוב חורפיש אף נכלל בשטח הפינוי לגביו הוסמך שר הביטחון לתת צו פינוי ליישובים בהתאם להחלטת הממשלה מס' 975 מיום 18.10.2023, כפי שהארכה מעת לעת. כמו כן, היישובים חורפיש, בית ג'ן, פקיעין, כסרא-סמיע, ינוח-ג'ת נכללים בתוספת הרביעית לתקנות מס רכוש וקרן פיצויים (תשלום פיצויים) (נזק מלחמה ונזק עקיף) (חרבות ברזל) (הוראת שעה), תשפ"ד – 2023, המתייחסת להגדרת אזור מיוחד, אזור שנפגע בחודשים מאי ויוני, אזור שנפגע בחודשים יולי ואוגוסט ואזור שנפגע בחודשים ספטמבר ואוקטובר 2024.

מאפיינים דמוגרפיים

לפי נתוני הלמ"ס בתחילת שנת 2024, מנתה האוכלוסייה הדרוזית בישראל כ-152,000 איש (כולל ברמה"ג) ועוד כ-5000 אזרחים צ'רקסיים. כאשר כלל האוכלוסייה ביישובים הדרוזים והצ'רקסית בגליל ובכרמל עומדת על כ-127,000 איש המהווים 1.6% מכלל אוכלוסיית המדינה. מס' משקי הבית עומד על 42,000 המהווים 1.5% מכלל משקי הבית בישראל.

במהלך העשור האחרון ירד שיעור הגידול באוכלוסייה הדרוזית בהדרגה: בשנת 2010 היה שיעור הגידול, 1.7% בשנת 2015 – 1.4%, בשנת 2021 ובשנת 2022 הוא הגיע ל 1.2%. שיעור זה נמוך מזה של האוכלוסייה המוסלמית (2.2%) ומזה של האוכלוסייה היהודית (1.7%), אך גבוה מקצב הגידול של אוכלוסיית הנוצרים הערבים (0.7%).

לפי דו"ח גודל משק בית ממוצע לפי דת של הלמ"ס לשנת 2023, גודל משק בית ממוצע היה 3.19 ברמה הארצית. במשפחות הדרוזיות עמד על 3.77, מספר זה נמוך בהשוואה למשפחות המוסלמיות (4.3) וגבוה מהמשפחות היהודיות (3.03), ומהמשפחות הנוצריות (2.87).

בשנת 2023, מספר הילדים הממוצע עד גיל 17 במשפחות הדרוזיות עם ילדים עד גיל זה הוא 2.00, נמוך בהשוואה למשפחות המוסלמיות (2.59) ולמשפחות היהודיות (2.46), וגבוה מהמשפחות הנוצריות (1.80). במהלך שנת 2022 נולדו בישראל 2,186 ילודים לנשים דרוזיות (2,339 ב-2021), כ-1.2% מכלל היילודים שנולדו בישראל בשנה זו (פחות מחלקם באוכלוסייה שעמד על 1.6%). נתונים אלה משקפים את המגמה של הירידה בפריין שמאפיינת את החברה הדרוזית בשנים האחרונות.

לפי נתוני הלמ"ס לשיעורי פריין כולל עולה כי רמת הפריין של נשים דרוזיות המשיכה לרדת בעשור האחרון אל מתחת לשיעור התחלופה הנדרש לשמירה על גודל האוכלוסייה – בשנת 2023 1.75 ילדים לאישה. על פי קובץ מידע שפרסמה הלמ"ס באפריל 2024 לקראת חג נביא שועיב, סיכום פעילות בתי הדין הדתיים הדרוזים שפורסם באתר בתי הדין באפריל 2024, כמו גם מחקר שערכה חברת KPMG לבקשת הרשות בשנים

2021-2023 בחברה הדרוזית ניכרת תופעה של עלייה בגילאי הצעירים הרווקים אחוז הרווקים בקרב הגברים הדרוזים בגילים 25-29 עלה מ-41% בשנת 1997 ל-69.8% בשנת 2020. באותן שנים עלה אחוז הרווקות בקרב הנשים הדרוזיות בגילאים 20-24 מ-49% ל-76%. אחוז הרווקים בקרב הגברים הדרוזים בגילאים 40-44 עלה מ-3% בשנת 1997 ל-8% בשנת 2020. באותן שנים אחוז הרווקות בקרב הנשים הדרוזיות באותם גילאים לא השתנה ונותר (10%). אחד ההסברים הבולטים לתופעות של הירידה בפריון, העלייה בגילאי הרווקים והרווקות והעלייה בשיעור הגירושין הוא מחסור שהלך וגבר עם השנים בפתרונות דיור זמינים שגורמים לאוכלוסייה לדחות את הנישואין, שכן כי בתרבות הדרוזית מקובל להתחתן רק לאחר שבונים בית.

85% מהמשפחות הדרוזיות הן בעלות מבנה מסורתי. המשמעות של מבנה זה היא שנים לרוב משולבות פחות בשוק התעסוקה, עקב הקושי מצד אחד במציאת מקום תעסוקה בקרבת מקום מגוריהן, ומצד שני הקושי שלהן להתנייד הן בגלל מחסור בתשתיות תחבורה ציבורית מספקות והן מכיוון שדרוזים המקפידים על אורח חיים דתי נוהגים לפי איסור דתי המונע מנשים דרוזיות לנהוג.

בסוף שנת 2022 אחוז הילדים בני 0-14 באוכלוסייה הדרוזית (23.8%) נמוך מזה של האוכלוסייה היהודית (27.5%) ושל האוכלוסייה המוסלמית ((32.3%), אך גבוה מזה של אוכלוסיית הנוצרים הערבים (20.6%). כאשר שיעור בני 65 ומעלה בקרב בני העדה הדרוזית עומד כיום על 7.3%, גבוה מזה של האוכלוסייה המוסלמית (4.7%) אך נמוך מזה של האוכלוסייה היהודית (14.5%) ושל אוכלוסיית הנוצרים הערבים (12.2%). לפי בחינה שערכה חברת KPMJ לבקשת הרשות – אחוז בני 65 ומעלה יעמוד בשנת 2035 על 13% בדומה לממוצע הארצי. נתונים אלו מעידים על כך שהחברה הדרוזית נמצאת בשלבי מעבר מאוכלוסייה צעירה לאוכלוסייה מתבגרת ומזדקנת שמחייב כבר היום להיערך לשינוי המגמה הזו על כל ההשלכות של השינוי הזה.

מאפיינים גאוגרפיים

מנתוני הלמ"ס עולה כי כ-90% מהדרוזים גרו בסוף 2023 ביישובים דרוזיים (בהם למעלה מ-50% מהתושבים הם דרוזים), כ-8.9% ביישובים ערביים וכ-1.5% ביישובים יהודיים ומעורבים. כאמור לעיל, החלטת הממשלה עוסקת בתושבים המתגוררים ב-16 יישובים דרוזיים בגליל ובכרמל וב-2 יישובים צ'רקסיים. ב-10 יישובים מתוכם שיעור הדרוזים עולה על 95%.

כאמור, בחברה הדרוזית התושבים על פי רוב, לא עוזבים את יישוביהם ואין כמעט הגירה לערים. הצעירים ממשיכים לקיים את אורח חייהם בתוך המשפחה והישוב. בהקשר זה יצוין כי מאז שנת 1948 לא הוקמו יישובים חדשים לאוכלוסייה הדרוזית, על כך יפורט בהמשך ביחס לעבודת המטה להקמת יישוב דרוזי חדש.

מדד הפריפריאליות נערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כשקלול של שני מרכיבים: נגישות פוטנציאלית שמבטאת את קרבת היישוב לכל אחד מכלל היישובים, משוקלל בגודל האוכלוסייה שלהם, כאשר גודל האוכלוסייה מעיד על עוצמת האפשרויות, הפעילויות והנכסים ביישוב. מרכיב זה מהווה שני שלישים ממשקל המדד; קרבה לגבול מחוז תל אביב, שמבטאת את המבנה המוניצפאלי של מדינת ישראל, כאשר מחוז תל אביב מהווה את המרכז הכלכלי והעסקי של המדינה, מרכיב זה מהווה שליש ממשקל המדד. רוב היישובים בהחלטה זו מדורגים נמוך גם בדירוג הפריפריאליות של הלמ"ס ארבעה יישובים נמצאים במעמד 4, שמונה יישובים במעמד 3, שלושה יישובים במעמד 2 ויישוב אחד במעמד 1.

הפריפריאליות באה לידי ביטוי ישיר גם במרחק היישובים הדרוזים והצ'רקסיים מהמטרופולין הקרוב אליהם, העיר חיפה, המעצים את הקושי של תושביה במציאת פתרונות תעסוקה בכלל ותעסוקה מגוונת בפרט וכן משליך על יכולתם לצרוך שירותים שונים, ובכלל זה שירותי תרבות ופנאי.

בהחלטת הממשלה מספר 919 של הממשלה מיום 10.09.2023, לעניין הגדרת יישובים ואזורים בעלי עדיפות לאומית (להלן – החלטת העדיפות הלאומית), נכללים היישובים הדרוזים והצ'רקסיים בנפות הפריפריה הגאוגרפית המוגדרות כאזור עדיפות לאומית, למעט היישובים עוספיא ודאליית אל כרמל.

בהקשר זה יצוין כי לפי המפורט בפרק העדיפות הלאומית להחלטה 919, עפ"י הנתונים הסטטיסטיים קיים מתאם בין פריפריאליות גיאוגרפית לבין פערים כלכליים-חברתיים כפי שהם נמדדים בממד החברתי-כלכלי של הלמ"ס. ואכן, הממד מביא בחשבון, ככלל, את הצורך בצמצום פערים בין האזור או הישוב לבין אזורים או ישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או הישוב לבין קבוצות אוכלוסייה אחרות, זאת הואיל וממד הפריפריאליות, מעצם הגדרתו ומרכיביו, מבטא את הפערים הקיימים בין אזורים וישובים שונים בארץ בקרבתם למחוז ת"א ולריכוזי אוכלוסייה.

חינוך

בניגוד לחובלה בשיעור הזכאות לבגרות בחברה הדרוזית לאורך השנים, אשר בשנת תשפ"ב (2021-2022) עמד על 91.6% לעומת 75.6% במגזר הערבי ו- 77.2% במגזר היהודי, התמונה שונה בתכלית כשמדובר בשיפור באחוזי תעודות הבגרות המצטיינות, כאשר בתשע"ח (2017-18) עמד אחוז תעודות הבגרות המצטיינות בעדה הדרוזית על 6.5% לעומת 8.2% ברמה הארצית והפער נשמר גם בשנת תשפ"ב (2021-22) כאשר אחוז תעודות הבגרות המצטיינות בקרב התלמידים הדרוזים עמד על 9.39% לעומת 13.5% ברמה הארצית - 4.78% בקרב הבנים ו- 13.76% בקרב הבנות. הדבר מעיד, מצד אחד, על השיפור הודות למעורבות הממשלתית אך מצד שני – על הצורך בשימור המצב הקיים והגברת המאמצים לשיפור התוצאות וזאת במטרה לצמצם את הפער בתעודות בגרות מצטיינות בין החברה הדרוזית לקיים ברמה ארצית נתון אשר בתורו יגדיל את שיעור בוגרי האקדמיה בקרב בני העדה הדרוזית והצירקסית.

יצוין כי רוב מוחלט של הצעירים הדרוזים מתגייסים לשלוש שנים לפחות (מעל 80% מתגייסים), ודוחים עקב כך לימודים אקדמאיים וכניסה לשוק העבודה. הדבר גורם להם לנחיתות מובנית מול אוכלוסיות מיעוטיות אחרות בהתמודדותם לאחר מכן בשוק העבודה, בין אם במגזר הפרטי ובין אם במגזר הציבורי, בין היתר בגלל אובדן השנים ובגלל הפער בניסיון מקצועי שמתרחב לאורך השנים אל מול מועמדים אחרים.

בשנת תשפ"ב (2021-22), 43.5% מהתלמידים הדרוזים המשיכו ללימודי תואר ראשון בתוך 8 שנים מסיום התיכון, לעומת 34.6% בלבד מתוך כלל מסיימי התיכון בחינוך הערבי, כשבחלוקה מגדרית, 26.3% בלבד מהגברים הדרוזים המשיכו ללימודי תואר ראשון בתוך 8 שנים מסיום התיכון, לעומת 59.3% מהנשים הדרוזיות.

יחד עם זאת, הודות לעלייה בנתוני הבגרות בעקבות ההשקעה הממשלתית בתכניות הרב שנתיות אותם ביצעה הממשלה לאורך השנים בשנים האחרונות, ניכרת עלייה הן בכמות הצעירים הדרוזים שממשיכים ללימודי תואר ראשון והן בכמות שממשיכה לעשות זאת במסגרת האוניברסיטאית.

שיעור המתקבלים ללימודים אקדמאיים בשמונה השנים האחרונות עומד על 30% בקרב בני העדה הדרוזית לעומת 39% ברמה הארצית. שיעור הנושרים מאקדמיה בקרב הצעירים הדרוזים עומד על 17% לעומת 11% ברמה הארצית.

בשנת תשפ"ג (2022/23) למדו 5.9 אלף סטודנטים דרוזים בכל המוסדות להשכלה גבוהה בישראל (לא כולל סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה). בהשוואה לשנה הקודמת (תשפ"ב – 2021/22) ירד מספרם ב- 0.2%. לשם השוואה, מספרם של כלל הסטודנטים הערבים עלה ב- 2.2%. כאשר במהלך השנים גדל מספר הסטודנטים הדרוזים פי 3.5 מאז שנת תש"ס (1999/00) שבה עמד מספרם על 1.6 אלף סטודנטים. מספרם של כלל הסטודנטים הערבים עלה בתקופה זו פי 4.1 ושל כלל הסטודנטים עלה פי 1.7.

בתשפ"ג סיכויי הכניסה להשכלה גבוהה בקרב הדרוזים עמדה על 43%, דומה לאחוז בקרב היהודים (43.7%) פחות מהנוצרים (52.9%) אך גבוה מהמוסלמים (29.2%). כאשר אחוז הדרוזים מתוך כלל הסטודנטים שלמדו בשנת תשפ"ג באוניברסיטאות בישראל עמד על 1.8% ובמכללות עמד על 2.3%. בראיה מגדרית, הסיכוי בקרב הנשים הדרוזיות עומדת על 55.1% לעומת 31.2% בקרב הגברים.

בראיה כללית של התחום האקדמי עדיין קיימים פערים משמעותיים בין המגזר הדרוזי לבין מגזרים אחרים.

בשנת 2022 שיעור בעלי התארים האקדמיים בגיל 35-55 בקרב היישובים הדרוזים היה 12.9%, לעומת 23.93% ביישובים הנוצרים ו-12.12% ביישובים המוסלמים ו-29.9% באוכלוסייה הכללית, ושיעור הסטודנטים מקרב בני גיל 20-25 בקרב היישובים הדרוזים היה 16.64% לעומת 24.85% ביישובים הנוצרים ו-14.39% ביישובים המוסלמים ו-15% באוכלוסייה הכללית.

קבוצת הגיל 24-20 היא קבוצת הגיל המייצגת את הסטודנטים לתואר ראשון שהוא התואר הנפוץ ביותר. בחלקם היחסי של הסטודנטים הדרוזים בני 24-20 מתוך כלל הדרוזים בגילאים אלו חלה ירידה מ-20.7% בתשפ"ב (2021/22) ל-20.0% בתשפ"ג (2022/23). לעומת זאת, בחלקם של כלל הסטודנטים הערבים בני 24-20 מתוך הערבים באותם גילים חלה עלייה מ-16.3% בתשפ"ב ל-16.9% בתשפ"ג.

בשנת תשפ"ב 2021/22 היה שיעור הסטודנטים הדרוזים בקרב הלומדים לתואר שני היה שווה ליחס שלהם באוכלוסייה 1.6% בעוד בקרב היהודים והנוצרים הוא גבוה יותר, 86% ו-2.2% בהתאמה.

כאשר הפער גדל בקרב הסטודנטים הלומדים לתואר שלישי, בעוד שיעור הסטודנטים הדרוזי נמוך משמעותית מיחסם באוכלוסייה 0.9%, בקרב היהודים והנוצרים הוא גבוה יותר, 88.1% ו-2.3% בהתאמה.

מתוך כלל הסטודנטים הדרוזים בשנת תשפ"ג-73.2% למדו לקראת תואר ראשון, 21.4% – לקראת תואר שני, 1.6% – לקראת תואר שלישי ו-3.9% לקראת תעודת הוראה או תעודה אקדמית אחרת.

בראיה מגדירית, בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/23) אחוז הנשים בקרב הסטודנטים הדרוזים לתואר ראשון (63%) היה נמוך מאחוז הסטודנטיות בקרב כלל הערבים (67.7%) וגבוה מאחוז הסטודנטיות בקרב כלל הסטודנטים (57.8%). גם בקרב הסטודנטים הדרוזים לתואר שני אחוז הנשים (67.6%) היה נמוך מאחוז הסטודנטיות בקרב כלל הערבים (75.6%) וגבוה מאחוז הסטודנטיות בקרב כלל הסטודנטים (64.3%).

לפי הלמ"ס, בשנת הלימודים תשפ"ג (2022/23) מספרם של אנשי סגל אקדמי דרוזים במוסדות להשכלה הגבוהה היה 185 (0.5%) מתוכם 52 נמנים על הסגל הבכיר לעומת 175 (0.51%) בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) שמתוכם 51 נמנים על הסגל הבכיר, גידול של 0.1%. גם שיעורם של אנשי סגל ערבים באוניברסיטאות עלה מ-5.3% ל-5.4%.

תעסוקה

מיקומם הגיאוגרפי של יישובי הדרוזים והצירקסיים, ומאפיינים חברתיים האופייניים לאוכלוסייה זו, משפיעים על הגיוון התעסוקתי בהם, ענפי התעסוקה בהם, על שיעור העצמאים הגדול, על יכולת ההשתכרות של העובדים השכירים ועל פיריון העבודה.

לפי נתוני הלמ"ס בשנת 2023 שיעור המועסקים בחברה הדרוזית עמד על כ-65.5 אלף דרוזים שהוא כ-54.9% לעומת 46% בקרב המוסלמים 60.7% בקרב הנוצרים ו-62.7% בקרב האוכלוסייה הכללית. כמו כן, 83.8% ממשקי הבית של הדרוזים היו משקי בית עם מועסקים, גבוה מהאחוז הכללי באוכלוסייה הכללית שעומד על 79%, בקרב המוסלמים (79.3%) ומהאחוז בקרב הנוצרים הערבי (77.7%).

יש לציין כי מספר השכירים המועסקים בענפי ההיי-טק בשנת 2022 עמד על כ-321 אלף עובדים המהווים כ-9.2% מהעובדים במשק. מתוכם, פחות מ-7,000 עובדים הינם מבני המיעוטים כולל דרוזים וצירקסיים (פחות מ-2.5%). מספר חברות ההזניק בישראל עולה על 5,000 אך בחברה הדרוזית והצירקסית כמעט ואין חברות כאלה.

בשנים 2012 עד 2015, טרם יישום החלטת המשלה מס' 959, שיעור ההשתתפות של נשים דרוזיות בשוק התעסוקה ירד מ-44% ל-41% לעומת עלייה של 7% באוכלוסיית הנשים הכללית (מ-69% ל-76%). בשנים 2016 עד 2019, תקופת יישום החלטה 959, שיעור ההשתתפות של נשים דרוזיות בשוק התעסוקה עלה ב-11%, מ-41% בשנת 2015 עד 52% בשנת 2019, לעומת עלייה של 3% באוכלוסיית הנשים הכללית בתקופה המקבילה. כלומר, באופן יחסי חל שיפור בשיעור ההשתתפות של נשים דרוזיות בתקופת יישום ההחלטה הנ"ל.

בשנים 2020 עד 2023, בתקופת יישום החלטות 4798 ו- 716, שיעור ההשתתפות של נשים דרוזיות בשוק התעסוקה עלה בשיעור של- 8%, מ 51% בשנת 2020 ל 59% בשנת 2023, לעומת עלייה של 1% בקרב נשים ברמה הארצית, מ 78% בשנת 2020 ל 79% בשנת 2023. כלומר, באופן יחסי חל שיפור בשיעור ההשתתפות של נשים דרוזיות בתקופת יישום ההחלטות הנ"ל.

אצל הדרוזים, יש פער גדול בין שיעור התעסוקה של גברים 71% לבין זה של הנשים 41%. מנתוני השכר של עובדים דרוזים בהשוואה למוצא הארצי ניתן לראות את הדברים הבאים: בשנים 2016 עד 2018, בתקופת יישום החלטה מס 959, השכר הממוצע של גברים דרוזים עלה ב-15.4%, לעומת עלייה של 9% בכלל הגברים. כלומר, באופן יחסי, שכר גברים דרוזים עלה בקצב מהיר יותר בתקופת יישום התוכנית.

כאשר השכר הממוצע של נשים דרוזים באותה תקופה עלה ב-16.9%, לעומת עלייה של 11.4% בכלל הנשים. כלומר, באופן יחסי, שכר נשים דרוזיות עלה בקצב מהיר יותר בתקופת יישום התוכנית.

בשנת 2019 השכר הממוצע של גברים ביישובים הדרוזים הנכללים בהחלטת הממשלה היה 9,366 ש"ח, נמוך בכ-26% משכר הגברים הממוצע ביישובים היהודיים וגבוה ב 16% מהגברים במגזר הערבי. לעומתם, השכר הממוצע של נשים ביישובים הדרוזים הנכללים בהחלטת הממשלה היה 4,828 ש"ח, נמוך ב-42% משכר הנשים הארצי.

מאפיינים תכנוניים ומוניציפליים

הרשויות הדרוזיות והצירקסיות נמצאות במעמד סוציאקונומי בין 3 עד 5 (מלבד כפר כמא שנמצאת במעמד 6). כמפורט לעיל, כלל היישובים מדורגים במעמד נמוך גם במדד הפריפריאליות כאשר ארבעה יישובים נמצאים במעמד 4, שמונה יישובים במדד 3, שלושה יישובים במדד 2 ויישוב אחד במדד 1.

הרשויות המקומיות הדרוזיות והצירקסיות נמצאות בקשיים כלכליים ותפקודיים מתמשכים בשל העדר מקורות הכנסה מתעשייה, משירותים וממסחר, שיעור ההכנסות העצמיות של הרשויות נמוך, כמפורט מטה, והן נסמכות באופן משמעותי על סיוע מהמדינה. בהמשך לכך, ל- 11 רשויות מתוך 14 הרשויות הכלולות בהחלטה מונה חשב מלווה.

בשנת 2022 סך ההכנסות העצמיות לנפש של הרשויות המקומיות הדרוזיות עומד על 2,086 ש"ח לעומת 4,699 ש"ח במגזר הכללי ואף נמוך יותר בהשוואה למגזר היהודי העומד על 5,212 ש"ח. ממוצע שיעור ההכנסות העצמיות בתקציב המועצות הדרוזיות והצירקסיות עומד על 28.2% לעומת 46.2% ארצי.

בשנת 2022 ההכנסות מארנונה למגורים פר תושב עמד על 0.825 אש"ח ביישובים דרוזים לעומת 1.511 אש"ח ביישובים היהודיים ו- 1.376 אש"ח ברמה הארצית (פער של כ 50%).

בשנת 2022, שטחי התעשייה ברשויות הדרוזיות והצירקסיות עמד על 4.66 מ"ר לנפש לעומת 9.05 מ"ר במגזר הכללי ו- 9.87 מ"ר במגזר היהודי (פער של מעל 50%).

בשנת 2022 ההכנסות מארנונה לא למגורים פר תושב עמד על 0.259 אש"ח לתושב ביישובים דרוזיים לעומת 1.837 אש"ח ביישובים היהודיים ו- 1.613 אש"ח ברמה הארצית (פער של כ 83%).

בשנת 2022 אחוז הכנסות הגבייה מארנונה שלא למגורים מסך ההכנסות העצמיות עמד על 12.4% ברשויות הדרוזיות לעומת 16% ברשויות הערביות ו- 35.23% ברשויות היהודיות.

בשנת 2022 אחוז הכנסות הגבייה מארנונה שלא למגורים מסך ההכנסות הכולל עמד על 3.64% ברשויות הדרוזיות לעומת 4.1% ברשויות הערביות ו- 21.48% ברשויות היהודיות.

נתונים אלה מעידים על כך שביישובים הדרוזיים קיים מחסור באזורי תעשייה ומסחר, המהווים פוטנציאל בהגדלת שיעור התעסוקה, כמו כן הרשויות האלה לא נהנות מהכנסות עצמיות בדמות ארנונה עסקית שיכולות לשפר את מצבן הכלכלי.

הגירעון המצטבר לנפש ברשויות הדרוזיות עומד על 0.155 אש"ח לעומת 0.269 אש"ח לתושב ברמה הארצית, מה שמעיד שההתנהלות הרשויות הדרוזיות בכל הקשור לתקציב השוטף היא טובה יחסית לרשויות אחרות. לשם השוואה במגזר הערבי הנתון עומד על 0.4 אש"ח לתושב ובמגזר היהודי 0.25 אש"ח. בנוסף לעיל, עקב המציאות הטופוגרפית של היישובים הדרוזים, הנמצאים ברובם באזורים הרריים ובתוך שמורות טבע, מוטלות עליהם מגבלות חמורות בכל תחומי הבינוי והפיתוח. כמו כן, בשל הטופוגרפיה המיוחדת, עלויות הפיתוח של הקרקע ביישובי התכנית גבוהות במידה ניכרת מהממוצע הארצי. הבעיה המרכזית המעכבת את ההתפתחות היישובים ואשר משליכה במישרין על חיי התושבים היא חוסר זמינות בקרקעות לבניה ועלויות הפיתוח הגדולות. חוסר הזמינות בקרקעות וקשיים בקידום תכניות תכנון ובניה המאפשרות בניה למגורים הובילו לכך שלא ניתן מענה לקצב הגידול של האוכלוסייה בעשורים האחרונים דבר אשר, בשל העובדה שעל פי המסורת הדרוזים והצירקסיים אינם יכולים להתחתן כל עוד לא בנו בית, משפיע בתורו על אחוז גילאי המתחתנים כפי שפורט לעיל. כך לפי נתוני צה"ל, בין השנים 2018-2024 השתחררו משירות צבאי יותר מ-3600 חיילים דרוזים וצירקסיים. בתקופה זו שווקו 829 יחידות דיור בלבד ואף לא בכל היישובים.

רווחה

כפי שצוין לעיל רוב הרשויות הדרוזיות והצירקסיות נמצאות במעמד סוציאקונומי נמוך, כאשר ארבעה יישובים נמצאים במעמד 3, שלושה יישובים במדד 4, שמונה יישובים במדד 5 ויישוב אחד במדד 6. זה בא לידי ביטוי בעוני ובצריכה מוגברת של שירותי רווחה גם במבט לאומי:

בשנת 2022 24.1 אלף דרוזים היו רשומים במחלקות לשירותים חברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי. שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בקרב הדרוזים היה גבוה משמעותית משיעור הרשומים בכלל האוכלוסייה - באוכלוסייה הדרוזית הוא עמד על 161.5 ל-1,000 נפש ובקרב כלל האוכלוסייה על 118.2 ל-1,000 נפש.

בהסתכלות פר קבוצת אוכלוסייה - שיעור הרשומים בקרב הדרוזים היה גבוה יותר משיעור הרשומים בכלל האוכלוסייה בקבוצת הגיל 25-64 (44.2% לעומת 34.2% בהתאמה) ובקבוצת הגיל 65-74 (7.2% לעומת 5.2% בהתאמה). לעומת זאת, שיעור הרשומים בקרב הדרוזים היה נמוך משיעור הרשומים בכלל האוכלוסייה בקבוצת הגיל: 0-14, 15-24 ו-75 ומעלה.

שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בחברה הדרוזית בני 15 ומעלה בקרב נשואים עמד על 56.3% ובקרב רווקים 29.8% לעומת 42.5% ו-35.9% בהתאמה בחברה הכללית.

מתוך הדרוזים הרשומים, 14.7 אלף הוגדרו כבעלי נזקקות מוגדרת (60.9%). שיעורם בקרב כלל האוכלוסייה הדרוזית עמד על 98.4 ל-1,000 נפש, והוא היה גבוה באופן משמעותי מהשיעור בקרב כלל אוכלוסיית ישראל (64.2 ל-1000 נפש).

תחולת העוני של ילדים דרוזים עמדה על כ-24% לעומת 21% מהילדים היהודים ו-13% בקרב יהודים לא חרדים. תחולת העוני של משפחות דרוזיות הייתה גבוהה אף היא כך ש-19% מהמשפחות הדרוזיות נמצאו מתחת לקו העוני לעומת 16% מהמשפחות היהודיות ו-12% בקרב משפחות לא חרדיות.

בשנת 2022 היו במרשם אנשים עם מוגבלות כ-1.096 אלף אנשים עם מוגבלות, ומהם כ-891.1 אלף יהודים ואחרים וכ-204.7 אלף ערבים - מתוכם כ-20.4 אלף דרוזים. מרשם זה, כולל גם נתונים על נכי צה"ל מאגף השיקום במשרד הביטחון. מתוך 67.4 אלף נכי צה"ל (ב-2022), 3.4 אלף (5.0%) הם דרוזים.

שיעור נכי צה"ל בקרב דרוזים בני 18 ומעלה היה 31.7 ל-1,000 נפש, גבוה באופן ניכר מהשיעור בקרב יהודים ואחרים בני 18 ומעלה (11.9 ל-1,000 נפש). פער משמעותי נמצא גם בקרב הגברים הדרוזים לעומת הגברים היהודים והאחרים (62.6 לעומת 22.5 ל-1,000 נפש, בהתאמה). כלומר, 1 מכל 16 גברים דרוזים בני 18 ומעלה הוא נכה צה"ל, לעומת 1 מכל 44.4 גברים יהודים ואחרים בני 18 ומעלה.

בהתבסס על מחקר שנערך על ידי אוניברסיטת חיפה, לחיים באזור מלחמה השפעות פסיכולוגיות קשות על אנשים כולל ילדים, בני נוער וגיל שלישי. בתוך כך פחד, חרדה, הפרעת דחק פוסט טראומטית (PTSD) ובעיות נפשיות אחרות עלולות להתעורר עקב חשיפה לאלימות ואירועים טראומטיים. קשיים ולחצים אלה יכולים להיות השפעות ארוכות טווח על יחידים וקהילות, הדורשים תמיכה וסיוע במהלך ואחרי זמנים של סכסוך. כבר עתה, האירועים יחד עם הקושי בהפעלת מסגרות כאלה ואחרות בעת חירום גורם לגידול ניכר בתופעות שליליות הקשורות לוונדליזם, אלכוהוליזם, בריוניות והפרעות נפשיות ואחרות. כמפורט לעיל, חלק נרחב מהישובים הדרוזים נמצאים באזור הצפון ומושפעים באופן ישיר מאירועי מלחמת חרבות ברזל.

בנוסף יצוין כי תושבי היישובים הדרוזים והצ'רקסיים התגייסו למאמץ המלחמתי כמשרתים בכוחות הביטחון השונים כאשר מספרם הוערך בשיא המלחמה בכ-11,000 משרתים מתוך אוכלוסייה של 150,000 איש. בהקשר זה יצוין כי עבור דרוזים המקפידים על אורח חיים דתי הדבר גם מוביל להגבלות על קרובות המשפחה של אותם משרתים מאחר ויש איסור דתי המונע מנשים דרוזיות לנהוג.

יש לציין שבמלחמת "חרבות ברזל" נפלו 10 חללים מבני העדה הדרוזית, בנוסף לעשרות פצועים בדרגות שונות. משיח עם גורמי המקצוע במשרד הרווחה והביטחון החברתי עולה כי נוכח המצב בכלל רשויות התוכנית חל גידול משמעותי במספר המשפחות הנזקקות לשירותי הרווחה, במספר הילדים הנזקקים לטיפולים בין היתר לאור המצב המשברי הכפול מחד השפעות מלחמת חרבות ברזל לצד היעדרות מתמשכת של דמות אב לאור שירותי מילואים או חלילה פגיעה בגוף ובנפש.

בשנת 2021 שיעור העומדים לדין בקרב האוכלוסייה הדרוזית עמד על כ-329 ל-100,000 נפש. שיעור זה גבוה מהשיעור בקרב כלל תושבי ישראל שאינם דרוזים (כ-312 ל-100,000 נפש). שיעור העומדים לדין בקרב הגברים הדרוזים עמד על כ-630 ל-100,000 נפש, לעומת כ-583 ל-100,000 נפש בקרב כלל הגברים תושבי ישראל שאינם דרוזים. הנחת המוצא היא כי פערים חברתיים הם אחד הגורמים העיקריים להידרדרות לפשיעה.

עדיפות לאומית לעניין סעיף סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות במכרזי קרקע ליוצאי כוחות הביטחון בני מיעוטים.

כמפורט לעיל, היישובים הדרוזים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל, כמו גם היישובים הדרוזיים ברמת הגולן בעלי מאפיינים ייחודיים. ביישובים האמורים קיימת מצוקת דיור, כך שהביקוש לדיור עולה על ההיצע הקיים. אחד הנתונים המעידים על התפתחותו של שוק דיור ביישובי הדרוזים והצ'רקסיים הוא המחסור בקרקעות מדינה בתחומן, שכן המקרקעין ביישובי התכנית הוא בחלקו הארי קרקע פרטית. בנוסף לכך, חלק עיקרי מהקרקעות אינן מוסדרות ועל כן יש קושי בקידום הליכי תכנון ורישוי. באשר לקרקעות בבעלות פרטית, שאחוז ניכר מהן הינם גם מתחמים של קרקעות מרובות בעלים, רמת הסחירות בהן נמוכה וכמעט שלא מתקיימות בהן עסקאות מכר זאת, נוכח מאפייני החברה הדרוזית והצ'רקסית כחברה מסורתית, שבה הקמת בית מהווה תנאי לנישואין, והמשפחות שיש קרקע בבעלותן מנצלות אותה לצרכי המשפחה ובהתאם לקצב התפתחותה. כתוצאה מכך, מצעירים רבים נבצר להקים בית. הנתונים מעידים כי שוק השכירות ביישובים אלה כמעט ואינו קיים ועל כן לא מהווה חלופה ישימה בעת הזו לרכישת דירה.

סבסוד פיתוח תשתיות בבנייה חדשה הינו כלי שביכולתו לעודד התחלות בנייה, לסייע בהגדלת היצע הדירות ולהקל על מצוקת הדיור ביישובים האמורים. סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב החברה הדרוזית והצ'רקסית, הערבית והבדואית ניתן לפי החלטות ממשלה שונות כבר משנת 2008, נוכח החשיבות שנודעת לעידוד שירות בקרבם ובשים לב לאובדן ההכנסה הנגרם למשרתים בתקופת שירותם ביחס לאלו שאינם משרתים ונכנסים לשוק העבודה מוקדם יותר.

לאור הנתונים לעיל, מתמקדת תוכנית סיוע זו בנושאים הבאים:

1. בתחום החינוך, התוכנית כוללת המשך צמצום הפערים בתחום החינוך, עידוד ההשכלה גבוהה, איכותית ומותאמת לשוק העבודה ושימור המורשת הדרוזית.
2. בתחום הרווחה התוכנית כוללת תגבור סל השירותים החברתיים, חיזוק החוסן התברתי והביטחון האישי והקהילתי, תגבור פעילות פנאי וספורט.
3. בתחום הכלכלה והתעסוקה- התוכנית כוללת עידוד הקמת עסקים קטנים ובינוניים, סיוע בהכשרה ובהכוונה לעבודה, העצמת נשים בעבודה ופיתוח מקורות תעסוקה, העלאת מיומנות העובדים והתאמתם לדרישות שוק התעסוקה העתידי, פיתוח אזורי תעשייה ותעסוקה, פיתוח מנועי צמיחה ברשויות, שיפור הפריון בעבודה, הפיכת החקלאות ומשאב הקרקע החקלאית למנוע צמיחה כלכלית, המשך קידום תשתיות תיירותיות ביישובים ועוד.
5. בתחום התעשייה וחיזוק הרשויות המקומיות, התוכנית כוללת פיתוח תשתיות ואזורי תעשיה, הקמת מבני ציבור, וחיזוק תעשיית התיירות.
6. בתחום התכנון והדיר, התוכנית כוללת פתרון מקיף לבעיות תכנון מצטברות, הכנה ועדכון תכניות מתאר יישוביות, ותוכניות מפורטות בקרקע פרטית. כמו-כן, כוללת התוכנית סיוע במימון פיתוח תשתיות בשכונות חדשות וחיזוק שכונות ותיקות, הסדרת רישום במקרקעין והכנת תצ"רים לרישום סופי.
7. בתחום התחבורה כוללת התוכנית סיוע בשיפור תשתיות תחבורה עירוניות ובין עירוניות, שיפור התחבורה הציבורית והסרת מפגעי בטיחות.

נספח א': רשימת יישובי התוכנית

ישוב	מס' תושבים 1	מעמד מוניציפלי
מג'אר	23,441	עירייה
דאליית אל-כרמל	18,338	מועצה מקומית
ירכא	16,682	מועצה מקומית
אבו סנאן	14,509	מועצה מקומית
עוספיא	13,208	מועצה מקומית
בית ג'ן	12,398	מועצה מקומית
כסרא-סמיע	9,349	מועצה מקומית
ראמה	8,376	מועצה מקומית
יאנוח-ג'ת	6,902	מועצה מקומית
ג'וליס	6,773	מועצה מקומית
חורפיש	6,795	מועצה מקומית
פקיעין (בוקייעה)	6,108	מועצה מקומית
סאג'ור	4,295	מועצה מקומית
כפר כמא	3,512	מועצה מקומית
עין אל אסד	929	יישוב במועצה אזורית מרום גליל
ריחאניה	1,183	יישוב במועצה אזורית מרום גליל
סה"כ	152,798	

נספח ב' – טופס דיווח החלטת הממשלה

משרד	מס' סעיף	סעיף	תקציב בהחלטת ממשלה לפי שנה		מס' הרשאה תקציבית	תקציב שהועבר למשרד	תקציב שהוקצה ע"י המשרד	הערות
			תקציב	תקציב				
סה"כ								

דברי הסבר

רקע כללי

הממשלה משקיעה מאמצים ומשאבים רבים לשם חיזוק האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית, בין היתר, במטרה לצמצם את הפערים בשירותים, בדיוור, בתכנון ובפיתוח. פעילות זו מתבצעת, בעיקרה, באמצעות תכניות סיוע ייחודיות, שנבנו במענה לצרכים של האוכלוסייה האמורה. בין תכניות אלו, תכניות לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל - החלטה מס' 959 מיום 10.1.2016, שלפיה השקיעה המדינה כשני מיליארד ₪ בפיתוח ובקידום האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית בין השנים 2016 – 2019 (להלן – החלטה 959); החלטה 4798 מיום 29.12.2019 בהיקף של 200 מלש"ח, שנועדה להיות תכנית גישור לשנת 2020 עד הקמת הממשלה ואישור תקציב המדינה, וכללה סעיפים בודדים שהוגדרו כסעיפים דחופים והמשכיים, שנועדו למנוע פגיעה קשה ברשויות ופיטורי מאות עובדים (להלן – החלטה 4798). החלטה זו תוקנה בהחלטת ממשלה מס' 82 מיום 12.6.2020 ובהחלטת ממשלה מס' 534 מיום 15.11.2020; החלטת ממשלה מס' 716 מיום 28.11.2021, שכללה מגוון רחב של תחומים ובהיקף של 2 מיליארד ₪ (להלן – החלטה 716) כפי שתוקנה בהחלטות מס' 892 מיום 27.8.2023 ומס' 1230 מיום 7.1.2024; החלטה מס' 1975 ביום 7.7.2024 (להלן – החלטה 1975) שעניינה תוכנית פיתוח ליישובים הדרוזיים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל לשנת 2024. כמו כן, הממשלה אישרה החלטות ביחס לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים ברמת הגולן – החלטת ממשלה מס' 1052 מיום 13.12.2013 בנושא תכנית רב שנתית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים ברמת הגולן לשנים 2014 עד 2017 בהיקף של 210 מלש"ח; החלטת ממשלה מס' 717 מיום 28.11.2021 בנושא תכנית להעצמה ולפיתוח כלכלי חברתי ביישובים הדרוזיים והצ'רקסיים ברמת הגולן בהיקף של 440 מלש"ח (להלן – החלטה 717), כפי שתוקנה בהחלטות מס' 891 מיום 27.08.2023 ומס' 1230 מיום 7.1.2024; החלטה מס' 1974 ביום 7.7.2024 שעניינה תוכנית פיתוח ליישובים הדרוזיים והצ'רקסיים ברמת הגולן לשנת 2024.

בהמשך ולצד ההשקעה הממשלתית בתחום כאמור, התקבלה ביום 2.7.2023 החלטת ממשלה מס' 708, שעניינה "קידום תוכניות לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים" (להלן – החלטה 708). במסגרת החלטה זאת בין היתר, הוטל על משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר להכין תכנית חומש ליישובים הדרוזיים והצ'רקסיים לשנים 2024-2028 שתובא לאישור הממשלה עד סוף שנת 2023, אך הדבר לא התאפשר עקב מלחמת חרבות הברזל. בהחלטות מס' 1975 ומס' 1974, הממשלה הנחתה את משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר לבחון גיבושה של תכנית חומש חדשה לפיתוח היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים לשנים 2025 – 2029 אשר תיתן מענה מיטבי לסגירת פערים ולצורכי הרשויות.

כעת מובאת תוכנית רב שנתית לשנים 2025-2029 שבה נכללים כלי סיוע מעולמות העדיפות הלאומית הנמצאים בחלימה עם פרק העדיפות הלאומית, והשיקולים והנתונים המפורטים בו. כן נכללים בהצעת ההחלטה כלי סיוע והטבות הניתנים לחברה הדרוזית והצ'רקסית שלא על בסיס גאוגרפי: הטבות לבני החברה הדרוזית והצ'רקסית ללא קשר למקום מגוריהם, בין ביישוב שהוגדר כבעל עדיפות לאומית ובין שלא, בעניין קבלת שירותים מהמועצה הדתית הדרוזית, וכן הטבות הניתנות לפרט בהתבסס על הצורך בפעולות ייעודיות לעידוד הגיוס לצה"ל והשלמתו של השירות הסדיר והשירות הלאומי. כן נכלל בהצעת ההחלטה נושא תכנון יישוב דרוזי חדש, כפי שיפורט בהרחבה להלן.

ביום 30.7.98 התקבלה החלטת ממשלה מס' 4082, שעניינה בחינת "הקמת ישוב דרוזי קהילתי חדש בגליל". במסגרת החלטה זו נקבע כדלקמן: "מחליטים, להטיל על הממונה על מחוז הצפון במשרד הפנים להביא לוועדת השרים לפיתוח הנגב והגליל בתוך 3 חודשים, המלצות לגבי היתכנות הקמתו של ישוב בגליל לאנשי כוחות הביטחון, בהווה ובעבר, בני העדה הדרוזית".

בהחלטת ממשלה מס' 5233 מיום 18 בנובמבר 2012 שעניינה יישוב דרוזי חדש בגליל, המחדשת את החלטת ממשלה 4082. בהחלטה זו הכירה המדינה בצורך הקיים בהקמתו של יישוב חדש בעל אופי קהילתי דרוזי, באזור הגליל המערבי.

בהחלטה 716 נקבע, בין היתר, בהמשך להמלצת המועצה הארצית לתכנון ובנייה מישיבה מיום 5.1.16 ובהמשך לחוות הדעת הכלכלית שהוגשה מטעם משרד האוצר, כי יוקצה למשרד הבינוי והשיכון סך של 5 מיליון ש"ח בפריסה שווה על פני השנים 2022 עד 2023 לטובת קידום החלטה נוספת בדבר תכנון היישוב, כחלק מהחלטת ממשלה נוספת בדבר הקמתו, ככל שתתקבל כזו.

בעקבות החלטה 716 הקים משרד הבינוי והשיכון צוות ליישום ההחלטה שתכנון בו נציגי משרד הבינוי והשיכון, אגף תקציבים במשרד האוצר, נציגי הרשות, יו"ר פורום ראשי הרשויות, נציגי מינהל התכנון והמרכז למיפוי ישראל (מפ"י). בהתאם, שאלת העבודה לקידום החלטה נוספת בדבר תכנון יישוב דרוזי חדש הועלתה לדיון בישיבת צוות היישוב, ומאחר שעלה כי בשנות התקציב הרלוונטיות אין היתכנות למימוש התקציב לקידום החלטה נוספת בדבר תכנון היישוב במיקום שהומלץ על ידי המועצה הארצית, ועדת היישוב אישרה את הסטת התקציב לטובת חלוקת תמיכות להקמת מוסדות ציבור ותכנון סטטוטורי ביישובים הדרוזים הנכללים בהחלטה. בהמשך נערכו בדיקות נוספות מטעם גורמי המדינה בדבר האפשרות להקמת היישוב הדרוזי החדש, תוך בחינת חלופות נוספות למיקומו של היישוב החדש.

בהחלטה 1975 נקבע שיש לחזור ולבחון מיקומים חדשים ליישוב שיתאים לצרכי בני העדה, במסגרת זו הונחה משרד הבינוי והשיכון לקדם עבודת מטה לבחינת הקמת ישוב דרוזי חדש, ובכלל זה, בחינת חלופות תכנוניות עדכניות, ולהגישה ליו"ר המועצה הארצית לתכנון ולבנייה בתוך 150 ימים לצורך גיבוש המלצה של המועצה בדבר הקמת יישוב חדש. כמו כן, הונחה ליו"ר המועצה הארצית לתכנון ולבנייה להביא לדיון, על בסיס עבודת המטה שבוצעה, את נושא הקמת ישוב דרוזי חדש בפני המועצה הארצית וזאת לשם לגיבוש המלצתה בנושא והגשתה לממשלה בהקדם האפשרי. כעת ובהמשך לסעיף 4(ב)(2) להחלטת ממשלה 1975 מנחים את משרד הבינוי והשיכון לסיים את עבודת המטה בתוך 180 ימים.

לצד הצעת החלטה זו מובאת לאישור הממשלה הצעת החלטה משלימה שעניינה העצמה ופיתוח חברתי כלכלי ביישובים הדרוזים ברמת הגולן לשנים 2025-2029 (להלן – החלטת רמת הגולן).

ליישובים הדרוזים ברמת הגולן מאפיינים שונים והם רואים בעצמם מגזר נפרד ונבדל משאר אוכלוסיית הדרוזים, ובכלל זה הם בעלי הנהגה נפרדת. היישובים הדרוזים ברמת הגולן נכללו בהחלטות ממשלה נפרדות כמו החלטה מס' 1052 מיום 15.12.2013, החלטה 717 מיום 28.11.2021, החלטה מס' 891 מיום 27.8.2023 והחלטה 1974 מיום 7.7.2024.

האוכלוסייה הדרוזית ברמת הגולן מתגוררת בארבעה יישובים, ומספר התושבים ביישובים אלה נאמד בכ- 24,854 תושבים למול מס' התושבים ביישובים בגליל ובכרמל הנאמד בכ- 153,000 כך שהיחס ביניהם עומד על כ-85%-15%, היחס בין הסכומים המוקצים במסגרת החלטה זו לבין החלטת רמת הגולן הם בהתאם לחלוקה האמורה.

משרד הפנים:

בהחלטה 716 הוקצה סך של 389 מלש"ח לטובת רשויות התוכנית, כולל 200 מלש"ח לטובת תגבור התקציב השוטף של יישובי התכנית. ביחס לתגבור התקציב השוטף נקבע שהקצאת התקציב וחלוקתו בין יישובי התוכנית יבוצעו בהתאם לקריטריונים שיגובשו על ידי צוות משותף של משרד הפנים ואגף התקציבים במשרד האוצר, בתיאום עם הרשות, ובהתאם לייעודים שייקבעו על ידי צוות זה לטובת המטרות שעולות בקנה אחד עם השיקולים להכרזה על היישובים כאזור עדיפות לאומית כפי שפורטו בהחלטה.

בהחלטה 892 בשנת 2023 הוקצה סכום נוסף לתקציב השוטף של יישובי התכנית בסך 66 מ'לש"ח וזאת ליעודים שנקבעו על ידי הצוות המשותף. וזאת עקב חשיבות הנושא להמשך תפקוד הרשויות באופן ראוי. בהחלטה 1975 בשנת 2024 הוקצה סכום נוסף עבור מטרה זו בסך של 120 מ'לש"ח.

במסגרת בחינת הנתונים הכספיים של מדגם מייצג של רשויות התוכנית ורשויות התוכנית המקבילה, נבחנו השינויים לאורך השנים בהכנסות והוצאות הרשויות המקומיות הדרויות והצ'רקסיות תוך התמקדות בהוצאות הקשיחות של הרשויות: מהשוואה בין סך ההוצאות הקשיחות המתוכננות לשנת 2025 לעומת הממוצע של הוצאות אלו בשנים 2017 עד 2024 עלה כי חל גידול של כ- 30%. לפי נתונים אלה עולה, כי מרכיב פיננסי האשפה עלה לאורך השנים בממוצע ב- 60%, הביטוחים עלו בממוצע ב- 77.5%, ההנחה בארנונה המוענקת ע"י הרשויות (כתוצאה מהרעה במצב הכלכלי של האזרחים, חקיקת חוקים חדשים בנדון ועוד) עלתה ב- 32% והוצאות השכר עלו ב- 36%.

כשבוחנים את הגידול בהוצאות הקשיחות כאמור לעיל אל מול התקציב שניתן במסגרת סעיף צמצום פערים בהחלטת ממשלה 716 משנת 2021 – עולה כי התקציב כיסה כ-50% מהגידול בהוצאות הקשיחות בתקופה האמורה לדוגמא, לרשות המקומית עספא הוקצה סך של 7.9 מ'לש"ח מענק צמצום פערים אך הגידול בהוצאות הקשיחות עמד על 13 מ'לש"ח, לרשות המקומית אבו סנאן הוקצה סך של 8.4 מ'לש"ח אך הגידול בהוצאות הקשיחות עמד על 17 מ'לש"ח, לרשות המקומית כפר כמא הוקצה סך של 3.6 מ'לש"ח אך הגידול בהוצאות הקשיחות עמד על 6 מ'לש"ח, לרשות המקומית בית ג'אן הוקצה סך של 7.8 מ'לש"ח אך הגידול בהוצאות עמד על 11 מ'לש"ח.

הצורך בתגבור התקציב השוטף של יישובי התוכנית לטובת צמצום הפערים ביניהם לבין רשויות מקבילות ברמה הארצית נגזר מבחינת הנתונים ההשוואתיים, כפי שפורט בהרחבה במסגרת פרק העדיפות הלאומית. על כן, בשלב הזה ישנו עדיין צורך בהמשך הקצאת התקציבים וזאת על מנת לשמור על רצף תפקודי של יישובי התוכנית ולמנוע את קריסתן ו/או פגיעה בשירות לתושב ובתהליכי פיתוח כלכלי ארוכי טווח שמתקיימים ברשויות.

יש לציין שסך התקציב כולל גם התייחסות לנטל הכלכלי הכבד שהוטל עליהן לאור ההתייקרויות במשק, הסכמי השכר החדשים, הקיצוץ במענקי האיוון והוצאות עודפות נוכח אירועי מלחמת חרבות ברזל ובתוך כך ההיערכות לחירום.

במקביל, כדי לאפשר ליישובי התוכנית להמשיך ולצמוח, נכללים בהצעת ההחלטה סעיפים המכוונים לחולל צמיחה כלכלית ולהעצים את יכולותיהם – לדוג' יזום פרויקטים כלכליים להעלאת ההכנסות העצמיות שלהן, תגבור תקציבי הפיתוח, פיתוח אזורי תעשייה, הגדלת הציע התעסוקה, פרויקטים כלכליים מניבים ברשויות ועוד.

יוער כי מוצע להמשיך ולתגבר את התקציב השוטף של יישובי התכנית באותם תנאים שנקבעו ופורטו בהחלטה 716, על מנת לאפשר להם לעמוד במשימותיהם.

בהחלטה 1975 הוקצה סך של 12 מ'לש"ח שנתי למימון הפעילות השוטפת של המועצה הדתית הדרוית, כולל תשלומי שכר, וכן פיתוח וקיום פעילות של חינוך עדתי לערכים, טיפול בענייני העדה, פרויקטים ועוד. המועצה הדתית נדרשת כיום להתערב במגוון רחב של תחומים ונחשבת לכתובת חשובה בכל היבטי החיים של בני העדה היא דואגת אף למבני דת מחוץ לשטחי היישובים וכן לקבר הנביא יתרו.

כעת מוצע להמשיך ולהקצות עבור פעילות זו סכום של 100 מ'לש"ח לשנים 2025-2029. ברמת הגולן לא קיימת מועצה דתית דרוזית ואין מבני דת מחוץ לשטחי היישובים.

משרד הבינוי והשיכון ומינהל התכנון:

היישובים הדרוזים והצ'רקסיים סובלים מפערים ניכרים בתחום התכנון, הדיור ופיתוח תשתיות. פערים אלו נובעים ממאפיינים ייחודיים של יישובים אלה:

ראשית, היישובים ממוקמים במרבית שטחם על אדמות פרטיות, וקיימים קשיים וחסמים רבים בקידום תכנון מפורט באדמות פרטיות; נוכח מאפייני החברה הדרוזית והצ'רקסית כתברה מסורתית, שבה הקמת בית מהווה תנאי לנישואין, והמשפחות שיש בבעלותן קרקע מנצלות אותה לצרכי המשפחה ובהתאם לקצב התפתחותה.

שנית, קיים חוסר באדמות זמינות לבנייה, ובכלל זה חוסר באדמות מדינה סמוכות ליישובים; באשר לקרקעות בבעלות פרטית, אחוז ניכר מהן הוא מתחמים של קרקעות מרובות בעלים, רמת הסחירות בהן נמוכה וכמעט שלא מתקיימות בהן עסקאות מכר.

שלישית, החברות הדרוזית והצ'רקסית מתאפיינות בכך שכלל שתושביהן אינם עוזבים את יישוב האם בו הם נולדו ולא מעתיקים את מקום מגוריהם לערים או ליישובים אחרים.

רביעית, מרבית היישובים ממוקמים באזורים הרריים, ולכן עלויות הפיתוח של הבנייה והתשתיות הציבוריות הן גבוהות ביותר.

חמישית, חלק גדול מהיישובים מצויים בצמידות לאזורים רגילים מבחינה סביבתית (כגון שמורות טבע), דבר המטיל הגבלות בכל תחומי הבנייה והפיתוח.

שישית, מאז קום המדינה לא הוקמו יישובים חדשים לאוכלוסייה הדרוזית, למרות שהתקבלו החלטות ממשלה בעניין.

שביעית, חלק עיקרי מהקרקעות אינו מוסדר ועל כן יש קושי בקידום הליכי תכנון ורישוי.

מכלול הנסיבות המיוחדות הנ"ל הובילו לפערים מובנים בין היישובים הדרוזים והצ'רקסיים לבין יתר היישובים במדינת ישראל בכלל בתחום התכנון והבניה. לאור האמור, האצת קידום התכנון, הדיור ופיתוח התשתיות של יישובי התכנית, וטיפול בחסמים המתוארים לעיל, מחייב צעדים ממשלתיים מיוחדים.

בישיבה שהתקיימה ביום 30 ביוני 2024 הנחה ראש הממשלה את מנכ"ל משרדו להקים צוות שיגבש הצעה להקמת ועדת תכנון ובנייה ייעודית ליישובים הדרוזים והצ'רקסיים, אשר תהיה, ככל הניתן, במעמד של ועדה מחוזית. בנוסף, הצוות הונחה לגבש פתרונות לחיבורי החשמל ולהאצת התכנון המפורט והמתארי להרחבת היישובים וכן לבחון את סוגיית הקפאת צווי ההריסה, הקנסות וההליכים המשפטיים עד להסדרת סוגיית הבניה הלא מאושרת ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים. על רקע זה, הנחה מנכ"ל משרד ראש הממשלה את סמנכ"ל כלכלה ותשתיות במשרד ראש הממשלה לרכז צוות בין משרדי בהשתתפות נציגי הרשות לפיתוח כלכלי וחברתי במגזר הדרוזי והצ'רקסי, משרד הפנים, מנהל התכנון, הרשות לאכיפה במקרקעין, משרד המשפטים, משרד האוצר ומשרד הבינוי והשיכון (להלן – **הצוות**). הצוות התכנס שמונה פעמים בין התאריכים 21/07/2024 לבין ה- 23/09/2024. בדיוני הצוות הוצגה תמונת המצב בנושא התכנון והבנייה ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים על ידי מנהל התכנון, הוצגה ייחודיות העדות הדרוזית והצ'רקסית על ידי הרשות כלכלי וחברתי של היישובים הדרוזים והצ'רקסיים, הוצגה מדיניות האכיפה ונתוני אכיפה על ידי רשות האכיפה במקרקעין, ונדונה לעומק סוגיית החיבור לחשמל בסיוע מנכ"ל חברת החשמל וגורמי המקצוע בחברה. הוצע מתווה לקידום התכנון והפיתוח ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים לרבות הסדרת החיבור לחשמל והתקיימו דיונים לגבי ההצעות הכלולות בו. הצוות דן בסוגיות אלה וגיבש הצעה למתווה פעולה, אשר מוטמע בהצעת החלטה זו.

ראו קישור למסמך מסכם לעבודת הצוות: <https://www.gov.il/he/pages/plan-developing>.

סבסוד פיתוח תשתיות בבנייה חדשה הוא כלי שביכולתו לעודד התחלות בנייה, לסייע בהגדלת היצע הדירות ולהקל על מצוקת הדיור ביישובים האמורים. סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב החברה הדרוזית

והצ'רקסית ניתן לפי החלטות ממשלה שונות כבר משנת 2006, נוכח החשיבות שנודעת לעידוד שירות בקרבם ובשים לב לאובדן ההכנסה הנגרם למשרתים בתקופת שירותם ביחס לאלו שאינם משרתים ונכנסים לשוק העבודה מוקדם יותר.

בסעיף 5א בהחלטה 716 הוקצה תקציב בסך 200 מלש"ח לסבסוד הוצאות פיתוח תשתיות לבניה חדשה לחיילים משוחררים ולזוגות צעירים. בתקופה זו שווקו 829 יחידות דיור בחלק מיישובי התוכנית אך לא בכולם. בהחלטה 1975 הוקצה סך של 40 מלש"ח להמשך סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות לבניה חדשה לחיילים משוחררים ולזוגות צעירים לסבסוד כ- 600 יחידות דיור.

כעת מוצע כי יוקצה למשרד הבינוי והשיכון או רשות מקרקעי ישראל סך של 150 מלש"ח בשנים 2025 – 2029 מהסכום הקבוע בסעיף 6(א)(5) להצעת ההחלטה, בהתאם לקצב הצלחת השיווקים בפועל ביישובי התכנית וביישובים הדרוזים בגולן.

יוער כי מהרשות ליישוב ופיתוח הבדואים בנגב נמסר כי ליישובים שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית בהחלטת הממשלה מס' 1279 מיום 14.3.2022, ניתן סבסוד דומה באמצעות החלטת מועצת מקרקעי ישראל 6.5 תיקון סעיפים (ז)-(ט) מ-03.2024.

לאור העובדה כי על פי נתוני אגף חיילים משוחררים במשרד הביטחון יש מס' קטן מאוד של חיילים משוחררים מקרב תושבי הגולן הדרוזים, מוצע כעת להחיל סעיף זה גם על היישובים הדרוזים ברמת הגולן, כפי שנעשה בהחלטה 716.

בסעיף 1ב1 בהחלטה 716 הוקצה תקציב בסך 46 מלש"ח לתכנון סטטוטורי מפורט ובהמשך הוקמו שתי ועדות משנה במחוזות חיפה והצפון שמטפלות באופן בלעדי ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים, במסגרת ועדות אלה קודמו עשרות תכניות מפורטות בקרקע פרטית ומעורבת.

נוכח הצרכים הרבים של יישובי התוכנית הוחלט בסעיף 6א בהחלטה 892 מיום 27.08.23 להגדיל תקציב זה בסך של 10 מלש"ח. כמו כן בהחלטה 1975 הוקצה סך של 20 מלש"ח להמשך מימון התכנון המפורט ביישובים בשנת 2024. כעת לשם האצת התכנון הסטטוטורי המפורט מוצע כי יוקצה סך של 68 מלש"ח.

בסעיף 2ג5 בהחלטה 716 וסעיף 4ג בהחלטה 1975, הוקצו תקציבים ניכרים לשיקום המרקמים הוותיקים ביישובי התכנית להסרת חסמי תכנון בהם, פיתוח תשתיות ניקוז ומוסדות ציבור.

כעת מוצע להמשיך ולהשקיע בפרויקטים בתחומים הנ"ל שעדיין לא קיבלו מענה עד כה, סך של 48 מלש"ח לשנים 2025-2029 וזאת בהתאם לכללים שקבע צוות היישום לפי החלטה 716.

בסעיף 5(ד) בהחלטה 716 וסעיף 4ד בהחלטה 1975 הוטל על משרד הבינוי והשיכון להמשיך ולתמוך בהפעלת פרויקט מרכזי הגיל הרך באמצעות הרשויות המקומיות ביישובי התכנית. מרכזים אלה פועלים בכל יישובי התכנית ונותנים מענה הוליסטי וטיפול לגיל הרך שלא מקבל מענה כזה מאף גורם אחר. לאחר שבמהלך תקופה של כ-15 שנים הפעלת המרכזים הייתה באחריות של משרד השיכון אשר ביצע תפקיד זה באמצעות גוף פרטי שנבחר על ידו, הועברה אחריות זו לידי המועצות המקומיות וזאת תחת הפיקוח של משרד הבינוי והשיכון אשר ממשיך ללוות את הפרויקט ביישובי התכנית. כעת מוצע להמשיך ולתמוך בפעילות זו בסך של 45 מלש"ח לשנים 2025-2029. תוכנית זו אינה מופעלת ברמת הגולן שמקבלים מענה לגילאים האלה ממשרד החינוך.

משרד החינוך:

החינוך בחברה הדרוזית והצ'רקסית הוא הציר המרכזי לחיזוק ולקידום מוביליות חברתית, הגברת החוסן החברתי וההשתלבות של האזרחים הדרוזים והצ'רקסיים בחברה הכללית ובמשק הישראלי. מערכת החינוך אמורה להעניק לכל תלמיד ותלמידה הכלים הנדרשים לממש את הפוטנציאל האישי שלהם, לגבש תפיסת עולם אישית ולפתח חשיבה עצמאית ולממש את השאיפות והיכולות שלו ללא קשר לרקע או למצוא.

בהחלטות 716 ו-1975 הוקצו תקציבים להמשך צמצום הפערים החינוכיים בין המגזר הדרוזי-צ'רקסי והמגזר היהודי. תקציבים אלה שימשו להפעלת תוכניות רבות בבתי הספר לקידום השפה העברית, האנגלית, מדעים, תחרויות וקידום הפעילות הבלתי פורמלית במסגרת הבית ספרית.

בכדי לשמור על רציפות ההשקעה בתחום, אשר הניבה לא מעט תוצאות והישגים של מערכת החינוך הדרוזית והצ'רקסית שכיום היא מובילה בשיעור הזכאים לבגרות שעומד על כ-81%, כעת מוצע להמשיך ולתקצב פעילות זו.

ממחקר שערך משרד התחבורה בשנה שעברה עולה כי בשמונה מיישובי התוכנית אין בכלל קווי אוטובוס עירוניים שמתחילים ומסיימים את הנסיעה בתוך היישובים ומאפשרים לתושביהם, כולל תלמידי בתי הספר, לנוע בתוך היישובים שמתאפיינים בתנאים טופוגרפיים הרריים והמרחקים האמיתיים בין נקודה לנקודה הם הרבה יותר גדולים מהמדידות על המפות. בנוסף מנתוני המחקר עולה כי סה"כ היציאות השבועיות של קווי האוטובוסים העירוניים והאזוריים ביישובי התוכנית נמוכים משמעותית מהנתונים ביישוב דומה במגזר היהודי. ההשוואה נעשתה בין קריית טבעון לבין כלל יישובי התוכנית, בעיקר בגלל הדמיון בתנאים הטופוגרפיים ההרריים בשני המקרים.

בהתאם לעמדת גורמי המקצוע במשרד החינוך ישנו קושי פסי בהגעת תלמידי הרשויות הדרוזיות בצפון אל מוסדות החינוך עקב תנאים טופוגרפיים קשים כגון שיפועים קשים והיעדר מדרכות ודרכים בטיחותיות. בעיה נוספת המפורטת בהרחבה לעיל היא כי אין תחבורה ציבורית ביישובים הדרוזים שניתן להיעזר בה. המדובר בתלמידים שאינם עומדים בקריטריון המרחק הקבוע בתקנות לימוד חובה וחינוך ממלכתי (רישום), התשי"ט-1959 ולכן אינם זכאים להסעה או למתן פתרונות תחבורה. בהעדר זכאות להסעה לפי התקנות, משרד החינוך אינו מתקצב את רשויות התוכנית עבור הסעה של תלמידים אלה לפי כללי ההסעה הרגילים של המשרד. תקציב הטופוגרפיה הקיים במשרד החינוך ומחולק לפי קריטריונים לרשויות מקומיות, אינו מאפשר סיוע לכלל התלמידים ברשויות התכנית. לפיכך, עמדת גורמי המקצוע במשרד החינוך כי נדרשת תוספת מיוחדת לסיוע לרשויות מקומיות דרוזיות בנושא ההסעות על מנת לצמצם פערים קיימים.

משרד הרווחה והביטחון החברתי:

בהחלטה 716 ובהמשך בהחלטה 1975 הונחה משרד הרווחה והביטחון החברתי לתגבר את הפעילות ביישובי התוכנית בהשקעה כוללת של 51 מלש"ח ו-16.6 מלש"ח בהתאמה. לשם כך הונחה המשרד לגבש בתיאום עם הרשות לפיתוח כלכלי חברתי וראשי רשויות התוכנית, תכנית שתכלול בין היתר, המשך מימון פעילות שהתחילה בתכנית הרב שנתית מושא החלטה 959 לשנים 2021 עד 2023 ואשר תיתן מענה לצורכי כל יישוב ויישוב. כן הוטל על משרד הרווחה בתיאום עם הרשות לפיתוח כלכלי חברתי וראשי הרשויות לגבש את הקריטריונים להקצאת סכום זה בהתאם לצרכים הייחודיים של יישובי התכנית ולהקצות את התקציב ליישובים כאמור עבור פעילויות שיעמדו בקריטריונים שייקבעו וזאת תוך התייחסות למאפיינים הייחודיים בקהילה הדרוזית והצ'רקסית.

צמצום פערים בשירותי הרווחה בחברה הדרוזית והצ'רקסית מצריך מעטפת כלים רווחתיים וחברתיים תוך גיבוש מענים להתמודדות עם חסמים ייחודיים לחברה זו וביצוע התאמות נדרשות בתוכניות קיימות. תחומי הפעילות המובאים בתוכנית זו כוללים חיזוק תשתיות ומתן מענה לחסמי רוחב שהביאו, בין השאר, להתרחבות פערים קיימים. כמו כן, תפעל תוכנית לחיזוק החוסן הקהילתי בחברה הדרוזית באופן ייעודי. התוכנית תתמקד ברמת הפרט והחברה ותקדם מוכנות לחירום תוך עידוד פעולות לקידום חוסן קהילתי וחיזוק יכולות ההתמודדות והתגובה של הרשויות המקומיות והוכחות המקומיים להתמודדות במצבי שגרה וחירום. התקציב אשר יועד לסעיף זה ישמש בין היתר לכיסוי חלקן של הרשויות המקומיות אשר ככלל משתתפות בעלות התוכניות.

כעת מוצע כי בשנים 2025-2029 משרד הרווחה ימשיך בהפעלת תוכניות שנותנות מענה לצרכי הרווחה ביישובי התוכנית במיוחד נוכח השלכות מלחמת חרבות ברזל בשנה האחרונה על התושבים ביישובי התוכנית. כלל התוכניות הן תוכניות המשך ובהתאם לתוכנית ולקריטריונים כפי שנקבעו בהמשך להחלטה 716, לטובת האמור יוקצה סך של 83 מלש"ח.

משרד העבודה:

מיקומם הגיאוגרפי של יישובי הדרוזים והצ'רקסיים, ומאפיינים חברתיים האופייניים לאוכלוסייה זו, משפיעים על הגיוון התעסוקתי בהם, ענפי התעסוקה בהם, על שיעור העצמאים הגדול, על יכולת ההשתכרות של העובדים השכירים ועל פיריון העבודה. אחת ממטרות המשנה של ההחלטה היא יצירת מקומות תעסוקה, לפיכך הצעת החלטה זו מתמקדת בכלים שמטרתם להביא לחיזוק ולפיתוח של התעשייה וכן לפיתוח ענפי התעסוקה ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים, באופן שיתמוך במהלכי הצמיחה הכלכלית שהצעה מיועדת לקדם, מרכזי ההכוון התעסוקתי קיימים בכל היישובים ונותנים מענה חשוב לדורשי העבודה. סעיף 15ג בהחלטה 716, הנחה את מינהל תעסוקת אוכלוסיות בזרוע העבודה לבצע פעולות של שילוב וקידום תעסוקתי של האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית, בכלל זאת, מרכזי הכוון תעסוקתי, תכניות הקניית כישורי בסיס ומיומנויות תעסוקתיות, הכשרות מקצועיות ותמיכה בלימודי הנדסאות. בעקבות כך, חלה עלייה בשיעור המועסקים בקרב הגברים והנשים ביישובי התכנית, כאשר הנתונים של משרד העבודה מראים כי אחוז הגברים הדרוזים המשתתפים בכוח העבודה הגיע בשנת 2023 ל-66.2% ואחוז הנשים הדרוזיות המשתתפות בכוח העבודה הגיע ל-47.4%. כמון כן, בהחלטת הממשלה מס' 1975 הוקצה של 18 מלש"ח להמשך מימון פעילויות לעידוד ההשתלבות בשוק התעסוקה של תושבי יישובי התוכנית. כעת מוצע להקצות סך של 100 מלש"ח בשנים 2025-2029 להמשך פיתוח תחום התעסוקה ביישובי התוכנית.

המשרד לביטחון לאומי - הרשות הלאומית לביטחון קהילתי:

בסעיף 4 להחלטה 716 הוקצה סך של 23 מלש"ח להרחבת תכניות הרשות לביטחון קהילתי ביישובי התוכנית בתחומי המניעה, הטיפול והשיקום, לרבות פריסת תשתית טכנולוגית (מצלמות ומערכים) למתן מענה יישובי או אזורי, בהתאם לתבחינים מקצועיים שיקבע המשרד לביטחון לאומי, והכול בהלימה להחלטת ממשלה מס' 549 מיום 24 באוקטובר 2021 שעניינה תכנית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית 2022-2026 ותוך דיווח לצוות היישום הקבוע בה. בהחלטה 1975 הוקצה סך של 8 מלש"ח לטובת המשרד לביטחון לאומי כדי שימשיך לפתח את המענים בתחום הביטחון האישי למניעת אלימות, סמים ואלכוהול באמצעות תכניות קהילתיות ובאמצעות שיפור המערך הטכנולוגי כמהלך משלים לפעילות המשטרתית בתחום המלחמה בפשיעה. כעת מוצע להקצות סך של 40 מלש"ח לטובת סעיף זה.

תחום המדע והחדשנות הטכנולוגית:

החשקעה בפיתוח מקצועות מדעיים בקרב בני החברה הדרוזית והצ'רקסית כולל הגברת פעילות המשרד בקידום מיזמים מדעיים ומחקריים, נדרש כדי להכין את התלמידים להשתלבות באקדמיה במקצועות המתאימים לשוק התעסוקה העתידי. משרד המדע הקים ומפעיל מספר פרויקטים חשובים ביישובי התכנית כולל מצפי חלל ומרכזי מדעים שבהן החניכים מקבלים הצצה אל עולם המחר ופותח להם צוהר אל עולם המדע והטכנולוגיה. יש לציין כי מספר השכירים המועסקים בענפי ההיי-טק בשנת 2022 עמד על כ-321 אלף עובדים המהווים כ-9.2% מהעובדים במשק. מתוכם, פחות מ-7,000 עובדים הינם מבני המיעוטים כולל דרוזים וצ'רקסיים (פחות מ-2.5%). מספר חברות ההזנק בישראל עולה על 5,000 אך בחברה הדרוזית והצ'רקסית כמעט ואין חברות כאלה. בהחלטת הממשלה מס' 716 הוקצה סך של 22 מלש"ח לטובת הסעיף הזה וכעת מוצע להמשיך ולהקצות סך של 29 מלש"ח לטובת משרד החדשנות והמדע.

כמו כן מוצע להנחות את משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה ומשרד החינוך לתמוך בהקמתו של מרכז פיזיקה אזורי שייתן שירות לרשויות הדרוזיות בגליל והכרמל, בכפוף לבחינה ווידוא עמידה במספר התלמידים והרשויות המינימלי הנדרש להפעלת מרכז וקביעת מיקומו בהתאם, ובחינת שילוב רשויות דוברות ערבית נוספות במידת הצורך. יצוין כי תלמידי יישובי הדרוזים ברמת הגולן גם יקבלו מענה במרכז הזה במיוחד שמספרם אינו מספיק בכדי להצדיק הקמתו של מרכז אזורי כאמור.

המשרד להגנת הסביבה:

המשרד להגנת הסביבה קידם במסגרת ההחלטות הקודמות מספר תוכניות ביישובי התכנית שהתמקדו בטיפול בפסולת, תחנות מעבר, הקמת מערך איסוף וטיפול של פסדים ופגרים, מבתי עסק ושטחים פתוחים שביישובי התוכנית, לרבות איסוף ו/או טיפול במפגעי פסולת למיניהם. מנתוני המשרד עולה, כי ככלל, עדיין ישנו פער במצב איכות הסביבה והשירות שניתן לתושב בתחומי איכות הסביבה בכללותם, בין יישובי התכנית, לבין המצב בנושאים אלו בקרב שאר האוכלוסייה בישראל, לרבות בנושאי הפסולת שלהם ניתנה תמיכה בשנים האחרונות. נוכח זאת נכללים בהחלטה זו כלי סיוע לצמצום פערים קיימים בין יישובי התכנית לבין כלל היישובים בארץ. כל זאת בהתאם למטרות העל של החלטת הממשלה: 1. שיפור איכות החיים של התושב ביישובי התכנית. 2. פיתוח החקלאות התיירות והגדרתם המנופים כלכליים ומנועי צמיחה כלכלית. 3. האצת תהליכי התכנון המפורט. עמידה במטרות העל הנ"ל מחייבת טיפול מיידי במפגעים הסביבתיים. הן במפגעים סביבתיים קיימים כיום שיש לנטרל אותם ומהווים חסם להאצת תהליכי התכנון, והן בשימור ופיתוח סביבתי ביישובי התכנית לטווח ארוך כולל היערכות לגידול באוכלוסייה, הוספת יחידות דיור, פיתוח תיירותי ועוד. המשרד להגנת הסביבה בשיתוף פעולה עם הרשות ויישובי התכנית יקדמו במסגרת הצעת ההחלטה מספר צעדים להשגת המטרות כמו קידום חינוך סביבתי, השתתפות במימון הכשרת עובדי רשויות התכנית בנושאי סביבה, השתתפות בעלויות הפיקוח והאכיפה, פרויקטים בנושא התמודדות עם משבר האקלים והקמת תשתיות לטיפול ומחזור של פסולת גזם, פסולת גושית ופסולת בניין ביישובי התוכנית ופינוי מפגעי פסולת, למיניהם. בהחלטה 716 הוקצו סך של 46 מלש"ח כמו כן, בהחלטה 1975 הוקצו עוד 20 מלש"ח לטובת הטיפול בנושא, כעת מוצע להקצות בתוכנית החדשה סך של 64 מלש"ח להמשך הטיפול בנושאי הגנת הסביבה בשנים 2025-2029.

משרד החקלאות וביטחון המזון:

ענף החקלאות הנו ענף כלכלי ותעסוקתי משמעותי בישראל אך החברה הדרוזית והצירקסית נוטלת חלק קטן ולא משמעותי בו. יחידות משק קטנות, ריבוי קרקעות הררים והיעדר תשתיות פיזיות ותכנוניות נאותות, מהווים חסם משמעותי במיצוי הפוטנציאל הכלכלי של ענף החקלאות בחברה הדרוזית והצירקסית. בהחלטת הממשלה 959 הושקעו סך של 65 מלש"ח לטובת פיתוח ענף החקלאות ובהחלטה 716 הושקעו עוד 10 מלש"ח. כעת מוצע להשקיע 50 מלש"ח בתחום החקלאות ביישובי התכנית כדי לסייע בפיתוח התחום כענף כלכלי ומקור לתעסוקה שייתרום לרווחת התושבים.

משרד הכלכלה: אזורי התעשייה:

לפי הלמ"ס סך השטח המיועד לתעשייה ומלאכה באזורי תעשייה פר נפש במגזר הדרוזי והצירקסי עומד על 4.7 מ"ר לעומת 9 מ"ר פר נפש בממוצע הארצי הכללי ו- 9.9 מ"ר פר נפש במגזר היהודי. לפי מחקר שעשתה הרשות בשנים 2021-2023, באמצעות חברת KPMG, ממוצע חיוב ארנונה בשטחים המיועדים לתעשייה ומלאכה לתושב ביישובים היהודים עומד על 262 ש"ח לעומת 29 ש"ח בלבד ביישובי הדרוזים.

כנקודת ייחוס כללית יצוין כי מספר העסקים בבעלות בני מיעוטים קטן מ-10% מכלל העסקים בארץ (כ-50 אלף עסקים מתוך כ-575 אלף בישראל), כאשר הרוב המוחלט (95.8%) של העסקים בבעלות בני מיעוטים הם עסקים זעירים, קטנים ובינוניים. יעילות התפעול היא הצד החלש ביותר מבחינת איכויות הניהול של החברות בבעלות בני מיעוטים בכל הענפים, כאשר ענפי התחבורה והמסחר הם הענפים הנזקקים ביותר להכשרה בנושא איכות התהליכים הניהוליים בחברותיהם. כמו כן, הביצועים הפיננסיים הממוצעים של חברות שנבדקו חלשים ביחס לחברות דומות במשק, וישנו קשר ישיר מובהק בין הביצועים הפיננסיים של החברות לבין איכות תהליכי הניהול. היצוא מעסקים בבעלות בני מיעוטים אינו עובר את ה-100 מיליון דולר בשנה (נכון ל-2020), מתוך כלל היצוא הישראלי אשר עובר את ה-80 מיליארד דולר לשנה. בהחלטת הממשלה מס' 959 הוקצה סך של 120 מלש"ח למשרד הכלכלה ובהחלטה 716 הוקצו עוד 49 מלש"ח לטובת המשרד. כעת מוצע להקצות סך של 120 מלש"ח להמשך הפיתוח הכלכלי ביישובי התוכנית.

משרד התחבורה:

כנקודת ייחוס כללית יצוין כי כ-32% מכלל ההרוגים בתאונות דרכים הם מבני המיעוטים, בעוד שתלכם באוכלוסייה עומד על כ-21%. הסיכון של משתמשי דרך מתברר זו להיחרג בתאונות דרכים גבוה פי 2 בהשוואה למשתמשי דרך מהחברה היהודית, והסיכון להיפצע קשה בתאונה גבוה פי 1.4. (יחסים אלו לא השתנו ב-7 השנים האחרונות). היפגעות היתר של משתמשי דרך מבני מיעוטים, ביחס לגודל האוכלוסייה, בולטת בעיקר בקרב ילדים (בגילאים 0-14), נהגים צעירים ובנוסעים ברכב (גילאים 15-24) ובקרב רוכבי אופנוע. היפגעות היתר של נהגים בני מיעוטים, ביחס למספר בעלי רישיון, קיימת בשני המינים, ובולטת בקרב גברים, בעיקר בגילאים 15-34. מניתוח נתוני התאונות בשנים האחרונות עולה כי שיעור ההיפגעות והמעורבות של בני מיעוטים בתאונות חמורות עומד על 26%.

מחקר שביצעה הרלב"ד מצביע על כך שגורם מרכזי המגביר את הסיכוי של משתמשי הדרך בקרב בני המיעוטים להיפגע בתאונות דרכים הוא סביבה תרבותית נוגדת בטיחות. דבר המתבטא במודעות נמוכה לכללי הבטיחות בדרכים, באי ציות לחוקי התנועה, ובמאפייני התנהגות בולטים: שיעורי חגירה נמוכים ושימוש נמוך באמצעי ריסון; היעדר אחריות הורית לילדים ולנהגים צעירים; מעורבות גבוהה של ילדים בתאונות דרכים בעיקר כהולכי רגל; נהיגה במהירות מופרזת ושאינה מתאימה לתנאי הדרך, ומעורבות רכבים פגיעים (אופנועים ורכבי שטח) ואכיפה חלוקה בחסר.

גורמי סיכון נוספים הם סביבה פיזית קרובה מוזנחת בטיחותית המאופיינת בתשתיות ירודות, מרחקי נסיעה ארוכים להגעה למקומות העבודה, גורמים אלה כמו גם תנאים סופוגרפיים קשים כאמור מאפיינים את יישובי התוכנית.

במסגרת החלטה 959 הושקע סך של 175 מלש"ח לטובת סעיף פיתוח תשתיות התחבורה ביישובי התוכנית. במסגרת החלטת הממשלה 716 הוקצה סך של 146 מלש"ח לפיתוח תשתיות התחבורה ביישובי התוכנית. השקעות אלה הביאו לשיפור ממשי ברמת התשתיות ביישובים ולהגדלה בנגישות לתחבורה ציבורית והשימוש בה. בין היתר ניתן להצביע על גידול משמעותי בהיקף השירות וברמת הכיסוי בהשוואה לשנת 2015. כך לדוגמה, שיעור יישובי המיעוטים המקבלים שירותים של תחבורה ציבורית גדל ועומד על 97%, שיעור השווה לזה הקיים ביישובים יהודיים דומים. בהיבטים של תדירות השירות, צמח מספר הנסיעות ביישובים אלה ב-56% מאז 2015, שיעור גידול גבוה יותר מזה שנרשם בקרב יישובים יהודיים. לצד זאת, חרף השיפורים המשמעותיים בשירות, ניתן להצביע על מדדי שירות בהם עודם עומדים פגמים בין יישובי המיעוטים לבין יישובים יהודיים. כך למשל, עודנו קיים פער בשירות התחבורה הציבורית במרחבים העירוניים. בשנת 2015 עמד מספר הנסיעות העירוניות בממוצע ביישובי המיעוטים על 26% בלבד ביחס ליישובים יהודיים, כאשר בשנת 2020 עמד שיעור זה על 41%. בהיבטים של כיסוי תחבורה ציבורית, נמצא כי ביישובים בגודל בינוני, המונים 5-50 אלף תושבים,

רמת הכיסוי ביישובי המיעוטים עודנה נמוכה מזו שביישובים היהודיים. החלטת ממשלה זו מטרתה להביא לצמצום משמעותי בפערי תשתיות אלה ולהקים רשת דרכים ברמה נאותה ובטוחה ורמת תשתיות מקבילה הקיימת ביישובים של כלל האוכלוסייה בארץ, תוך יצירת תועלת חברתית וכלכלית לתושבי היישובים בשנים הקרובות כולל הגברת הנגישות לאזורי תעשייה ותעסוקה בקרבת היישובים. הפרויקטים כוללים, בין היתר, כבישים עירוניים, כבישי טבעת, ביצוע תוכניות תמרור, חניוני רכב כבד, כבישים חוצה יישובים וקידום תכנון סטטוטורי ומפורט, הכל ביישובי התוכנית. ההשקעה הכוללת בהצעת ההחלטה עומדת על 561 מלש"ח לתקופת התוכנית.

משרד התיירות:

ענף התיירות הנו ענף כלכלי שפיתוח יתרום לכלכלת יישובי התוכנית ולתושביהם כולל ובעיקר לנשים שיכולות להשתלב במקומות עבודה קרובים למקום מגוריהן. קידום התיירות יביא להגברת השילוב בכלכלה הלאומית והפריון ולהעלאות רמת החיים של התושבים הדרוזים והצ'רקסיים. היעדים המרכזיים בתחום התיירות מתמקדים בהגדלת היצע מקומות הלינה והאכסון, פיתוח תיירות בר קיימא כולל תיירות נכנסת. פיתוח תשתיות תומכות תיירות ושיפור רמת התחזוקה והניקיון של אזורי הביקוש העיקריים, חשיפת המוצר התיירותי והגדלת שיעור המועסקים בתחום. בהחלטת הממשלה מס' 959 הוקצה סך של 56 מלש"ח לטובת פיתוח ענף התיירות כמו כן בהחלטה 716 הוקצה סך של 12 מלש"ח. כעת מוצע להמשיך ולפתח את תחום התיירות בהשקעה של 30 מלש"ח בתקופת התוכנית כמנוף כלכלי.

משרד הנגב, הגליל והחוסן לאומי:

בסעיף 7(ב) להחלטה 716 הוקצו 16 מלש"ח לסיוע לרשויות התכנית בכיסוי חלקן בתכנון, בפיתוח ובתקצוב הקמת מבני ציבור אשר שימשו להשלמת הקמה של מספר מבני ציבור ברשויות התכנית. בהחלטה 1975 הוקצה עבור המשך פעילות כאמור סך של 17 מלש"ח. כעת מוצע להקצות תקציב בסך של 50 מלש"ח לשנים 2025-2029 שיאפשר לרשויות התכנית להשלים בניית מספר גדול של מוסדות ציבור, שללא סיוע זה היו ממשיכים לעמוד כאבן שאין לה הופכין במשך זמן רב, ואף בסבירות גבוהה היו הופכים למפגע סביבתי ובטיחותי. הסיוע כולל השלמת בנייה, חיבור לרשת המים והביוב באמצעות תשלום דמי הקמה לתאגידים, חיבור לרשת החשמל, השלמת הפיתוח הסביבתי להשמש המבנים ועוד.

פרויקט מרכזי הנעורים קיים מזה יותר מעשור ונותן מענה ליותר מ-4,500 בני נוער המקבלים במסגרתו חינוך בלתי פורמלי איכותי באופן מרוכז ומפוקח הכולל חינוך למצוינות, פיתוח תמונת עתיד, עידוד לשירות בצה"ל, עידוד לאקדמיה ולהתנדבות בקהילה. פעילות מרכזי הנעורים לאורך השנים תרמה לגיבוש בני הנוער, העצמת הזהות הישראלית והדרוזית שלהם, חיזקה את רוח ההתנדבות האישית, הביטחון העצמי ותחושת המסוגלות שלהם. בסעיף 7(ג) להחלטה 716 הוקצה סך של 10 מלש"ח בשנה, למימון המשך פעילות מרכזי הנעורים הפועלים בכל יישובי התכנית. בהחלטה 1975 הוקצה סך של 10 מלש"ח נוספים להמשך הפעלת הפרויקט וכעת מוצע להנחות את משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי להמשיך ולהפעיל את מרכזי הנעורים ביישובי התכנית. לצורך כך מוצע להקצות סך של 50 מלש"ח לשנים 2025-2029.

בנוסף, בהחלטה 1975 הוקצה סך של 2 מלש"ח לטובת הפעלת יחידות הצעירים המשרתים את האוכלוסייה הצעירה מעל גיל 18 ועד גיל 40 ומנגישה עבורם נושאי תעסוקה, השכלה וקהילה. כעת מוצע להקצות סך של 10 מלש"ח לטובת המשך הפעלת יחידות הצעירים.

יובהר כי מרכזי נעורים נותנים מענה לבני נוער בכיתות ז'-י"ב ואילו יחידות צעירים נותנים שירותים לצעירים מעל גיל 18 – חיילים משוחררים, סטודנטים, צעירים מחפשי עבודה, הכשרה מקצועית או הכוונה לתחומי היזמות ועוד.

על מנת לתמוך בפיתוח התשתיתי והאנושי התיירותי של משרד התיירות ובמסגרת חיזוק הכלכלה המקומית ביישובי התכנית, הממשלה פועלת לפיתוח ולחיזוק תחום התיירות ביישובי התכנית שמספק הזדמנויות תעסוקה, בעיקר לנשים, כמו כן מפתח מקורות הכנסה מארנונה לרשויות התכנית. כך לדוג' פרויקט "כפר ביקרתם", הפך למותג מוכר ומוצלח והוא אחד הפרויקטים התיירותיים המצליחים בארץ ותומך במספר רב של עסקים תיירותיים ותומכי תיירות ביישובי התכנית (צימרים וחדרי אירוח, מסעדות, תנויות מזכרת, מורי דרך, בישול ביתי ועוד). במסגרת מיתוג התיירות מתקיימים אירועי תיירות כמו פסטיבלים בתקופות החגים היהודיים (פסטיבל כאן וזמאן בבית ג'ן בחוה"מ סוכות, פסטיבל הזית בעונת מסיק הזיתים ועוד). בהחלטה 1975 משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי המשיך בשנת 2024 ביישום התוכנית למיתוג תיירות וכן בפיתוח שלא כולל הקמה פיזית של מיזמי תיירות הנמצאת באחריותו של משרד התיירות, לטובת זאת הוקצה סך של 2 מלש"ח. כעת מוצע להנחות את משרד הנגב, הגליל והחוסן הלאומי להמשיך בשנים 2025-2029 ביישום התכנית למיתוג התיירות ובפיתוח מיזמי תיירות שלא כולל הקמת פיזית של מיזמים הנמצאים בתחום אחריות משרד התיירות, לצורך כך יוקצה סך של 8 מלש"ח.

משרד התרבות והספורט:

מינהל הספורט קבע שתי מטרות מרכזיות: עידוד הספורט ההישגי ופיתוח ותמיכה בספורט העממי. בכל הקשור לספורט ההישגי, מרבית פעילות המינהל נעשית באמצעות תמיכה באיגודי הספורט ובמכון וינגייט. הקצאות אלה מטבען אינן בעלות מאפיינים מגזריים כלשהם. לצד זאת, שיעור הספורטאים הפעילים בקרב החברה הדרוזית והצ'רקסית נמוך לעומת השיעור בקרב החברה היהודית. הבדל בשיעור הספורטאים הפעילים יכול לנבוע כתוצאה מכך שתשתיות הספורט ביישובי התוכנית נחותות לעומת התשתיות ביישובים היהודיים כך שנוצר חסם כניסה להשתלבותם של ספורטאים חדשים מהחברה הדרוזית והצ'רקסית. לפי נתוני משרד התרבות והספורט לשנת 2021 מסך של 119,083 ספורטאים בישראל, היו רק 12,798 הינם ספורטאים ערבים כולל דרוזים והצ'רקסיים המהווים 10.7%. ללא ספק היעדרם של מתקנים ראויים פגע ביכולת לפתח את הספורט ההישגי במגזר הדרוזי והצ'רקסי, אם נתייחס לספורט הקבוצתי (משחקי הכדור) מתוך 59,579 ספורטאים, יש 10,165 ספורטאים בספורט קבוצתי בחברה הערבית כולל הדרוזית והצ'רקסית המהווים 17%. בספורט האישי, מסך של 59,504 ספורטאים בענפים אישיים יש רק 2,633 ספורטאים וספורטאיות המהווים 4.4% מכלל הספורטאים בענפים האישיים במדינה והם מתמקדים רק ב-6 ענפים אישיים, רובם במקצועות הקרב. לפיכך מוצע, בין היתר, לתזק את התשתיות הפיזיות ביישובי התוכנית, בהגדלת בסיס הפירמידה מבחינת מעורבות בני הנוער בספורט וכמובן הכשרת עתודת מאמנים לרמות הגבוהות.

תרבות: הפעילות הקיימת בחברה הדרוזית והצ'רקסית בתחומי התרבות השונים אינה משתווה לעשייה ביישובים שאינם דרוזים וצ'רקסיים – הן מבחינת השקעה פר נפש והן מבחינת היקף הפעילות. החברה הדרוזית והצ'רקסית כולה נהנית מתקציב של 6 מיליון ש"ח בלבד מתקנות התמיכות של מינהל התרבות (ללא רכש ותקציבים אחרים). עוד יצוין כי קיימים תחומים שאין בהם פעילות כלל בחברה הדרוזית והצ'רקסית, בין היתר אין מוזיאונים או סינמטקים שנתמכים ע"י המדינה, כמו כן, אין בתי ספר לאומנויות, מוסדות מחקר או ארכיונים הנתמכים ע"י המשרד. תחומים כמו אומנויות הבמה, האומנות הפלסטית ופסטיבלים זוכים אמנם לתמיכה דרך תקנה ייעודית אך היא תמיכה יחסית נמוכה בהשוואה לתמיכה בגופים העבריים. סקר צרכים שעשה משרד התרבות והספורט בשנת 2015 הראה מחסור גדול בתשתיות פיזיות היכולות לשמש את העשייה התרבותית ביישובי המיעוטים קרי: מבנים, היכלי תרבות וכדומה. לעמדת גורמי המקצוע ברשות, תוצאות הסקר רלוונטיות גם היום. ברוב הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות לא קיימת מחלקת תרבות בכלל. עובדות אלו גורמות לכך שיכולת הרשויות להקצות משאבים לפעילות התרבות מוגבלת מאוד, ובכלל ניהול חיי התרבות ביישוב הופך למשימה קשה במיוחד. הפערים בין תמיכת רשויות התוכנית בעמותות ובעשייה התרבותית לבין

תמיכת הרשויות היהודיות משמעותיים. ברוב המוחלט של המקרים תמיכת הרשות הדרוזית או הצירקסית בעשיית התרבות הנה אפסית. בהחלטת הממשלה מס' 716 חוקצה סך של 85 מלש"ח למימון פעילות משרד התרבות והספורט במגזר הדרוזי והצירקסי. כעת מוצע להקצות סכום נוסף של 139 מלש"ח.

משרד הביטחון:

מוסד יד לבנים לדרוזים שהוקם בדאליית אל כרמל, נותן מענה למעל 450 משפחות שכולות ששכלו ילדיהם במלחמות ישראל. למוסד חמש שלוחות ביישובים שונים, והוא מקיים פעילות ענפה ויומיומית לטובת המשפחות השכולות ונותן מענה לצרכיהם בתחומי החיים השונים. בכל החלטות הממשלה הקודמות החל משנת 2006, חוקצה תקציב ייעודי למוסד בהתאם לדין ולכללים הקיימים בתחום זה במשרד הביטחון. כעת מוצע שמשרד הביטחון יקצה סך של 5 מלש"ח בשנים 2025-2029 לטובת המשך הפעילות הנ"ל. בנוסף משרד הביטחון יקצה סך של 20 מלש"ח בשנים 2025-2029 לטובת הפעלת בית הלוחם הדרוזי שהוקם ביישוב כסרא- סמיע משרד הבטחון גם יקצה סך של 5 מלש"ח להכנה לגיוס ו- 7.5 מלש"ח לטיפול וסיוע מיוחד בחיילים משוחררים.

משרד האנרגיה והתשתיות:

מעבר של רשויות לאנרגיה מקיימת – ייעול צריכת האנרגיה וייצור חשמל מאנרגיה מתחדשת עשוי להניב תועלת כלכלית משמעותית לרשויות המקומיות, להפחית את פליטות גזי החממה ואת זיהום האוויר. למרות התועלת הכלכלית הנובעת מכך, רשויות ממעמד כלכלי-חברתי נמוך מתקשות לנקוט בצעדים אלה ללא תמיכה ממשלתית. על כן, משרד האנרגיה והתשתיות רואה בסיוע הממשלתי לרשויות אמצעי חשוב הן לחיזוק החוסן הכלכלי של הרשויות המוחלשות והן לצמצום הפערים הקיימים בין לבין כלל האוכלוסייה. במסגרת החלטת ממשלה 716 "תוכנית להעצמה ולפיתוח כלכלי חברתי ביישובים הדרוזיים והצירקסיים" הקצה משרד האנרגיה 4 מלש"ח לפרויקטים לאנרגיה מקיימת לרשויות הדרוזיות והצירקסיות. המשרד מעוניין להמשיך ולקדם את המעבר לאנרגיה מקיימת ברשויות אלו ולכן החליט המשרד להקצות 12.5 מלש"ח לשנים 2025-29 לצורך הפחתת פליטות, הגדלת שיעור ייצור אנרגיה מתחדשת והפחתת צריכת האנרגיה.

ועדת היגוי:

מוצע להקים ועדת היגוי בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה אשר תפקידה וסמכויותיה מפורטות בהצעת ההחלטה. ועדת היגוי זו תפעל גם ליישום ההחלטה המשלימה המובאת לאישור הממשלה במקביל ושעניינה העצמה ופיתוח חברתי כלכלי ביישובים הדרוזים ברמת הגולן לשנים 2025-2029.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה

לא רלוונטי

גורם אחראי למעקב (בהחלטה שעל פי מהותה טעונה מעקב אחר ביצועה)

ראש הממשלה

תקציב

כמפורט בהצעת ההחלטה.

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם

כמפורט בהצעת ההחלטה.

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

שר הפנים – מאשר

שר הבינוי והשיכון – מאשר

שר החינוך – מאשר

שרת החדשנות, המדע והטכנולוגיה – מאשרת

שר האוצר – מאשר

ממלא-מקום שר הנגב, הגליל והחוסן הלאומי – מאשר

שר העבודה – מאשר

שר הרווחה והביטחון החברתי – מאשר

ממלא-מקום השר לביטחון לאומי – מאשר

שר התרבות והספורט – מאשר

שר הביטחון – מאשר

שר החקלאות וביטחון המזון – מאשר

שרת התתבורה והבטיחות בדרכים – מאשרת

השרה להגנת הסביבה – מאשרת

ממלא-מקום שר המורשת – מאשר

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

החלטה 1975 מיום 7.7.2024

החלטה מס' 892 מיום 27.8.2023

החלטה מס' 708 מיום 2.7.2023

החלטה מס' 716 מיום 28.11.2021

החלטה מס' 4798 מיום 29.12.2019

החלטה מס' 959 מיום 12.1.2016

החלטה מס' 1230 מיום 7.1.2024

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

חוות דעתו של היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה, או מי שהוסמך מטעמו, מצורפת להצעת ההחלטה.

מגיש: ראש הממשלה

**ו' באדר התשפ"ה
06 במרץ 2025**

היועצת המשפטית

ירושלים, ד' אדר התשפ"ה

04 מרץ 2025

סימוכין: 3634792780

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה: תכנית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזים והצ'רקסים בגליל ובכרמל לשנים 2025-2029

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטיה המשפטיים:

1. עניינה של הצעת ההחלטה בקביעת תכנית רב שנתית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזים והצ'רקסים בגליל ובכרמל, תוך קביעתם כיישובים בעלי עדיפות לאומית לעניין הצעת החלטה זו וקביעת כלי סיוע בהתאם, למימוש מטרות ההצעה.
2. סעיף 151(א) לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009 (להלן - "חוק עדיפות לאומית" או "החוק") קובע כי הממשלה רשאית להחליט כי אזור מסוים או יישוב מסוים הוא בעל עדיפות לאומית (להלן - "אזור עדיפות לאומית"); החלטה כאמור יכול שתהיה כללית ויכול שתהיה לגבי עניין מסוים או לתקופה מסוימת.
- סעיף 151(ב) לחוק קובע כי לצורך קבלת החלטה לגבי אזור או יישוב כי הוא בעל עדיפות לאומית, רשאית הממשלה לשקול שיקולים שונים ובכללם הצורך בצמצום פערים בין האזור או היישוב לבין אזורים או יישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או היישוב לבין קבוצות אוכלוסייה אחרות (סעיף 151(ב)(5) לחוק).
- בהתאם לסעיף 151(ג) לחוק, החלטת הממשלה בדבר אזור עדיפות לאומית תהיה מנומקת ומבוססת על נתונים, ויפורטו בה מקור הנתונים והשיקולים שהביאו לקביעת היישוב כאזור עדיפות לאומית.
3. כמפורט בדברי החסבר להצעת ההחלטה, לאור החשיבות הלאומית שרואה הממשלה בקידום הפיתוח הכלכלי-חברתי של המגזר הדרוזי והצ'רקסי, אושרו לאורך השנים מספר תכניות לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים, ולאחרונה התכניות נשוא החלטות ממשלה מס' 716 ו-717 מיום 28.11.2021 (להלן - "החלטה 716" ו"החלטה 717", בהתאמה), כפי שתוקנו בהחלטות ממשלה מס' 892 מיום 27.8.2023 ומס' 891 מיום 27.08.2023, מס' 1230 מיום 7.1.2024 ומס' 1974 ו-1975 מיום 07.07.2024. החלטות אלה התקבלו בהתאם להוראות חוק עדיפות לאומית.
4. כעת, כמפורט בפרק העדיפות הלאומית להצעת ההחלטה, מוצע לקבוע כי היישובים הדרוזים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל הם יישובים בעלי עדיפות לאומית וזאת לטובת מימוש התכנית המפורטת בהצעה, שעניינה העצמה ופיתוח כלכלי חברתי של היישובים לטובת צמצום הפערים במגוון תחומי החיים מול כלל יישובי הארץ.
- השיקול שביסוד ההכרזה על העדיפות הלאומית הוא הצורך בצמצום פערים בין האזור או היישוב לבין אזורים או יישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או היישוב לבין קבוצות אוכלוסייה

היועצת המשפטית

אחרות, כאמור בסעיף 151(ב)(5) לחוק. כפי שמתחייב מהוראות החוק, בהצעת ההחלטה הובאו הנימוקים והנתונים התומכים בה.

5. סעיף 152 לחוק קובע, בין היתר, כי הממשלה רשאית להחליט על מתן הטבות לאזור עדיפות לאומית בתחומי הפעילות השונים של הממשלה, ובמסגרת זו תחליט בדבר סוג ההטבות שיינתנו לאותו אזור, הדרכים או האמצעים למתן ההטבות, התקופה שבה יינתנו ההטבות ואמות המידה לנתינתן, והכל באופן ההולם את נסיבות העניין. כמו כן הסעיף קובע כי התחומים שבהם יינתנו הטבות לאזורי עדיפות לאומית לפי סעיף זה וכן סוגי ההטבות, הדרכים, האמצעים ואמות המידה לנתינתן והתקופות שבהן יינתנו, יכול שיהיו שונים לגבי אזורי עדיפות לאומית שונים.

התוכנית המוצעת כעת נועדה לתת מענה ליישובים הדרוזים והצ'רקסיים בגליל ובכרמל לשנים 2025-2029, תוך התמקדות במנועי צמיחה כלכליים, פיתוח ההון האנושי באמצעות חינוך והשכלה, פיתוח תשתיות תחבורה, פיתוח שירותים ציבוריים וחברתיים וחזוק החוסן האזרחי, כל זאת לשם פיתוחם העתידי של היישובים שבתכנית. העקרונות המנחים של התוכנית והכלים לביצועה נקבעו בהלימה לשיקול ולנימוקים שבבסיסה.

6. בנוסף, נכללים בהצעת ההחלטה כלי סיוע והטבות הניתנים לחברה הדרוזית והצ'רקסית שלא על בסיס גאוגרפי. הטבות לבני החברה הדרוזית והצ'רקסית ללא קשר למקום מגוריהם, בין ביישוב שהוגדר כבעל עדיפות לאומית ובין שלא, בעניין קבלת שירותים מהמועצה הדתית הדרוזית, וכן הטבות הניתנות לפרט בהתבסס על הצורך בפעולות ייעודיות לעידוד הגיוס לצה"ל והשלמתו של השירות הסדיר והשירות הלאומי. כן נכלל בהצעת ההחלטה נושא הקמת יישוב דרוזי חדש, שעליו יפורט במסגרת הקשיים המשפטיים לחלן.

7. לעניין סבסוד פיתוח תשתיות במכרזי קרקע לכוחות הביטחון - סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב החברה הדרוזית והצ'רקסית, הערבית והבדואית ניתן לפי החלטות ממשלה שונות כבר משנת 2008, נוכח החשיבות שנודעת לעידוד שירות כאמור בקרב אוכלוסיות אלה, ובשים לב לאובדן ההכנסה הנגרם למשרתים בתקופת שירותם ביחס לאלו שאינם משרתים ונכנסים לשוק העבודה מוקדם יותר. על מנת לצמצם את הפערים האמורים ולתכלית האמורה, מוצע להעניק סבסוד פיתוח תשתיות במכרזי קרקע למשרתי כוחות הביטחון מקרב יישובי התכנית, ביישובים הדרוזיים ברמת הגולן שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית בבהתאם להצעת החלטה המובאת במקביל בפני הממשלה, וביישובי התכנית המורחבת שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית בהחלטת הממשלה מס' 550 מיום 24.10.2021, וככל שתהיה, בהחלטה שתבוא בנעליה. יוער כי מהרשות לפיתוח ולהתיישבות הבדואים נגב נמסר כי ליישובים שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית בהחלטת הממשלה מס' 1279 מיום 14.3.2022 ניתן סבסוד דומה בהחלטת מועצת מקרקעי ישראל מס' 6.5 (תיקון סעיפים (ז)-(ט)) מרס 2024.

8. יישום ההחלטה ייעשה בכפוף להוראות כל דין החל על העניין, ובכלל זה בהקשרים הרלוונטיים, דיני התכנון והבניה, החוק לעידוד מחקר, פיתוח וחדשנות טכנולוגית בתעשייה, תשמ"ד-1984, חוק שמירת הניקיון, תשמ"ד – 1984, דיני המכרזים וחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985 ובכלל זה דיני תמיכות, הוראות החשב הכללי בדבר תמיכות לגופים אחרים והנחיות היועצת המשפטית לממשלה. יישום התוכנית על ידי משרדי הממשלה השונים השותפים ביישומה ייעשה על פי העניין בלווי משפטי של היועצים המשפטיים של אותם משרדים.

היועצת המשפטית

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

יישובי הדרוזים ברמת הגולן עתרו בעבר לבית המשפט העליון, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, בטענה כי יש לכלול אותם בהחלטות ממשלה קודמות שהתייחסו ליתר יישובי הדרוזים (בג"ץ 8767/15 מועצה מקומית בוקעתא ואח' נ' ממשלת ישראל ואח'). ההליך הסתיים במשיכת העתירה נוכח שינוי הנסיבות שחל ממועד הגשתה, ובפסק הדין צויין כי לעותרים שמורות מלוא זכויותיהם לפנות לממשלה בעניין קבלת החלטה עדכנית שעניינה תמיכה ביישובים הדרוזיים ברמת הגולן. כפי שגם נעשה ביחס להחלטות 716 ו-717 הצעת ההחלטה דן לא כוללת את יישובי הדרוזים ברמת הגולן, שכן כמפורט בפרק העדיפות הלאומית, ליישובי הדרוזים ברמת הגולן מאפיינים שונים והם רואים את עצמם כמגור נפרד ונבדל משאר אוכלוסיית הדרוזים, ובכלל זה יש להם הנהגה נפרדת משאר אוכלוסיית הדרוזים בישראל. הצעת החלטה שעניינה היישובים הדרוזים ברמת הגולן מובאת לאישור הממשלה במקביל להצעה זו.

בנוסף, בפני בית המשפט הגבוה לצדק תלויה ועומדת עתירה בעניין הקמת יישוב דרוזי חדש - בג"ץ 5193/23 סאמר עלי ואח' נ' ראש הממשלה ואח'. במסגרת העתירה מבקשים העותרים מבית המשפט להוציא צו על תנאי המורה למשיבים לבוא וליתן טעם מדוע לא יוקם יישוב דרוזי, כאמור בהחלטת ממשלה מס' 4082 מיום 30.07.1998; בהחלטת הממשלה מס' 5233 מיום 18.11.2012; בהחלטת הממשלה מס' 2332 מיום 14.12.2014; בהחלטת הממשלה מס' 959 מיום 10.01.2016 ובהחלטה 716. בהתאם לעמדת המדינה בתגובה המקדמית שהוגשה ביום 16.05.2024, דין העתירה, ככל שהטענה בה היא לכך שניתנו החלטות או הבטחות מחייבות להקמת יישוב דרוזי חדש ושאלה לא קוימו, להידחות. שלב היוזמה הראשונית לבדיקת ההיתכנות להקמת יישוב חדש טרם הסתיים, ומשכך גם טרם התגבשה מלוא התשתית המקצועית לצורך קבלת החלטה קונקרטית בדבר הקמת יישוב חדש, כנדרש בהנחיית היועצת המשפטית לממשלה. בהתאם לעמדת המדינה בהודעה העדכון מיום 23.01.2025, על אף השלב המתקדם שבו מצויה עבודת המטה, היא טרם הסתיימה, וצפויה להסתיים בתוך כ- 90 ימים מהיום, ותוך שלאחר מכן צפוי להתקדם התהליך כאמור בהחלטת הממשלה בהערכה מחודשת שנעשתה באשר לצפי סיום העבודה בהחלטה זו הונחה משרד הבינוי והשיכון לסיים את העבודה תוך 180 יום. ביום 27.01.2025 התקיים דיון בעתירה, בהמשך לכך החליט בית המשפט כי "המשיבים התייחסו בהודעתם המעדכנת לחשיבות שהם מייחסים לנושא פתרונות הדיור עבור אזרחים דרוזים וכן להחלטות שהתקבלו בעניין קידום הקמתו של יישוב דרוזי חדש. בשים לב לטענות העותרים, ולהחלטות שהתקבלו, המשיבים יגישו הודעה מעדכנת עד ליום 28.7.2025. לאחר מכן יוחלט על המשך הטיפול בתיק". בשים לב גם לכלי הסיוע בתחום התכנון והבנייה שנכללו בהצעת ההחלטה בכלל ובעניין קידום הקמתו של יישוב דרוזי חדש בפרט, אנו סבורים כי אין בהליך התלוי ועומד כדי להוות מניעה משפטית לקבלת ההחלטה.

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שהצעת ההחלטה נוגעת להם:

הצעת ההחלטה הופצה ליועצים המשפטיים של המשרדים הרלוונטיים וההערות שהתקבלו בהיבטים המשפטיים הוטמעו בנוסח.

היועצת המשפטית

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את הצעת ההחלטה:

בשים לב לכל האמור לעיל, אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

בברכה,
שלומית ברנע פרגו, עו"ד
היועצת המשפטית